

ROZHLAS

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAŇSKÝ.

Roč. VI.

Turč. Sv. Martin, 31. Decembra 1875.

Číslo 12.

Nezúfaj!

Nezúfaj nikdy, národ môj mladý,
Oko tvoje nech nesmúti;
Hoc túžby zklamú, chmúria s' vyhlady,
Zostaň stály, nepohnutý!
Veď tam je život, kde sú odpory;

Pravá nádeja len tam zahorí,
Kde horká slza vypadne. —
Po bуре slnko milo sa smeje,
Bez vlahy hynú kvety, nádeje.
Bez odporov i duch — vädne!

Ján Čajak.

Lúka na Kriváni.

Poviestka z predošlého stoloetia.

Spisal *Jozef Jančo.*

(Dokončenie.)

Števo neodpovedal slovom, ale rumenec na jeho sviežej tvári a milostný pohľad jeho na dievčinu prisviedčal, že ju pozná, že ju — miluje.

„Nuž, keď ju snáď dobre nepoznáš ty, pozná ňa ona,“ predhodila starena pozerajúc uprene na mladíka. „Vázim si teba a zabúdzam na čierny skutok tvojho otca, zabúdzam, že tvoj otec syna môjho znečtil a do sveta vyhnal, mladý človečku, lebo čin tvoj pri zachránení života dievčiny tejto, je príkladný, lebo tys nevinný, tys nie jako tento svet, — týger, ktorý všetko ničí, tys mládenec srdca čistého, opravdivý syn Tatier našich, ľudu ubiedeného. A ty miluješ Ruželu i neznáš ju, neznáš snáď, že to vnučka opovrzenej Evy, dcéra môjho nešťastného syna Uvara a cigánskej devy. Ale, synku môj,

nezklamal si sa, lebo znaj, že i v srdci polocigánskom tlie ľudskosti cit, tak jako tlie žeravý uhol pod popolom — odhrnú tento a tamten ohreje ňa príjemnou teplotou. Šťastný ten človek, u ktorého pomoece známost s bezzisťnou vôľou vospolne kráča. Buď nám tu opovrženým sveta sirotám vítaný a sdel mi, jaký neduh otca tvojho trápi?“

Neočakávanou vlúdnosťou touto posmenený Števo vyrozprával starej Eve jadrne čas, znaky a stupeň neduhu otcovho a prosil ju opätovne o možnú radu a skorú pomoc rečou tak srdečnou a prenikavou, že jej srdce skamenelé precítlo a ona naslúchala prosiacemu s takou spoluútrpnosťou, jako naslúcha uprimná matka vlastnému synovi.

„To nemoc plúčna,“ riekla starena sama ku sebe a v myšlienky zabratá pokrúcovala

rozpačíte trasavou hlavou svojou. Zdalo sa, že sama bojuje o vývod, ktorý Števovi dať mala. I stratila sa bez slova z chatrče a po chvíľke priniesla na vyschlom ramene úhľadnú viazaničku suchých bylín, porozkladala tieto pred seba a pri plamienku z krba sa rozlievajúcim porovnávala jednu s druhou, skusovala, oúriekajúc pritom v reči neznámej tajomstvá, ktoré okamženiu tomuto zvláštnej váhy dodávaly. Po tomto sadla na podlahu v kruh kriklavými farbami nakrážaný, preložila na kríž nohy, na kríž ruky a zas len svoje tajomstvá odriekala.

Nastala tichosť hrobová.

Dievčina prítomná sretla sa tu i tu s okom hodného mládenca váhava a preca významne — byly to znaky nevinnej, vospolnej tešby, ľúbosti.

Čierny kocúr tam v kútiku si volkajúci, jakoby na kúzlo stareny vstal, a zhrbiac chrbát vystieral sa, i vyťahoval možno trpne nôžky svoje vopred, nazad a liezol pomaly ku starene.

„Tak, tak, Zuňko môj!“ pririekla sa mu tajomstvujúca Eva, ty si vždy pri ruke mojej, keď potreba najsvrchovejšia. Vážna rada — skorá pomoc!“

I hladkala ho zdola na hor po hodbavnej srsti tak dlho, až znepokojený začal hlasite zučať.

Zanedbávaný plamienok na krbe trovil už sám seba a ešte raz sa vyhodiac zhasol, — v chatrči zostala nepriehľadná tma.

Na miesto vyhaslého ohňa sypala najažená srst kocúrova mlunnými iskrami, jakoby ocielkou zo žabice vykúzlennými.

„To znaky života!“ spozorujúc jich zavolala starena a tešila sa nevyppovedane.

Števo čakal s napnutosťou na ďalší výsledok staručkinho tajomstvovania. Blíži sa ku dňu. Jasná dennica na oblohe prechádzala sa sťa kráľovská panna v ligotajúce šaty oblečená po rozkošnej záhrade, a hladela na ešte v sladkom spánku volkajúce si Tatry a jejich priestraň tak láskave, jakoby lutovala bola, že ju skoro silnejšie sretlo zobudit' musí.

Po deňnici ku východu rodila sa zora a dychala v ľahké perinky chumárové utúlená brieždením svojím na veškerú prírodu.

Ptáčatá nevinné po hniezdach svojich na kolenbavých konároch sosien a skalách ukryté počínali a zas prestaly tichý štebot svoj, jako detičky, keď citlivým bozkom dobrej matky prebudené v polosne znaky života dávajú.

Rychlonohá srnka čímsi z húšťavy vyplašená zastala pred chatrčou jako známy hosť, aby z ruky stareny alebo dievčiny položila voňavého sena na ranajky, lež v blízkosti ostražitého Dunča zbadajúc, šibla nohou a stratila sa opäť v húšťave.

Oživujúci deň tisol sa malým okienkom i do chatrče a rozbíjal tam zasadlú tmú.

Starena z kruhu tajomstvovania povstala i premávala sa bez slova krokom vlačlým pred Števom.

„Len jednu bylínu znám, ktorá otea tvojho uzdraviť môže, lež zadováženie je ťažké, s nebezpečenstvom života spojené. Jak máš ducha pevného a odvahy nezlomnej toľko, koľko k činu treba, možno že sa jej zmocníš a cieľa svojho dojdeš.“

„Nuž?“ skočil Števo dychtíve do reči starene. „Povedzte, dobrá matičko, povedzte: kde? jako? Strachu neznám, neznám velikosti nesnádz — za rodiča svojho všetko: to hodnota jeho, to povinnosť moja!“

„Že si mladík odhodlaný,“ odpovedala mu Eva, „to si dokázal príchodom svojim ku mne do tejto pustiny, hovorím ku mne, ktorú nepolutuje na svete nikto, ktorej poctivým menom matky slabé nevrle deti svoje strašia, pred ktorou jako vraj strygom a čarodajnicou žehná sa stárež i mládež a ona — preca vždy len dobre robila; preto nenávidí svet, návidí jedine Ruželu, to dobré, poctivé dieťa nešťastného otea. No, tys prispel ku jej ohrane a za to patrí tebe moje, doteraz ešte nikomu nesdelené tajomstvo.“

Števo zradoval sa. Ružela pozrela s povďačnosťou na starú matku a slzy zahraly jej v očiach.

A starena pokračovala:

„Na samom skoro temni Kriváua v príkrom odkrají ku severu leží polana, ktorá

po žulovej stene sa rozprestiera, po ktorej ešte ľudská noha nekráčala, ani pre jej polohu budúce kráčať nebude. Súsedstvo lúčky je holá púšť — skaliská so strach rodiacimi rozpuklinami a na dol bezdná prepašť. To lúka života pre tvojho otca! Tam chveje sa bujná nevädza živej krásy a z tejto dvíha sa sťa horosvet bylina, ktorej meno ty znať nepotrebuješ. Jej kvet je belavý sťa plášť Umučeného, koreň pevný sťa viera v život lepší, stebielka útle sťa rúčky nemluvnata, listy mäkké sťa srdce slovenské, nežne orubené, podlhovaté sťa nápady zlo sveta porážajúci jazyk a nosí na sebe rovnobežné báky biele, sťa mlieko materinské, ktoré v svetle mesiaca blýskajú jako hviezdy jasné. Čas zjavenia sa kvetu je čas pred Sv. Jánom v pravú poľnoc pri svetle mesiaca — na okamženie. Ona je z kráľovstva pokoja a preto netrpí okolo seba shovor*). Cesta na Kriváň známa ti a odhodlanosť je v tvojej moci. Ale, synak môj, ja sa o teba bojím, bo malé zklznutie a ty zletíš do prepasti bezodnej i ztratíš sa bez stopy na večité vky. To tajomstvom mojím a tajomstvom tvojím. Najbližšej noci mesiac nech Ťa osvieti na Kriváni, kam Ťa Ružela až po istú medzu, ktorú prekročíť neveľno, cestou najistejšou sprevádzať bude. Čakať Ťa bude pred domom. Teraz, choď s Bohom, bo znať, čo si znať žiadal. Túto viažanku byľia vezmi sebou a uvar ju s tou podivnou bylínou, i daj to vypiť trpiacemu otcovi — i vyľieči sa, a ulavia sa bóle jeho!

*) Roku 1844 rozmeriaval som u boku mojho brata Andreja lesy v Šariši okolo v rummy lahľého hradu, Hanigovce rečeného, sídla to povestnej Aničky Tárcezy, ktorého dobývanie skrze Nemeov šarišský zemán a básnik Potemkiň v dlhšej básni slovenskej opísal. Po zpadnutom veľikom prívale ztratil sa, „desat riči“ mernické stroje nazývavši, hanigovský Rusín Števo Havrila v rúmoch a priniesol uradovaný listy podobnej bylíny. „Čo to?“ pýtam sa. „Turý jazyk! mladý páňko!“ riekol on. „To zázračný list, ktorý suchotiny na jiste vyľieči, len že ťažko je prísť mu na stopu.“ Dva darované listy slúžily mi donedávna na pamiatku zo spiacého pekného Šariša

Pôvodca.

„Dieky vám, dobrá starenka: Rada vaša, verte to, zostane mi svätou a zdar jej zaviazze ma ku vám srdečnou povďačnosťou.“

Toto hovoril Števo a poklonil sa starene, stiskol ruku chvejúcu sa Ruželinu i vyšiel z chatrče a ztratil sa s netrpezlive naňho čakajúcim verným psiskom dolami.

Na Silných priedomí stojí žena v belavú súknenu a kamizlík oblečená a prikladajúc hned ľavej, hned pravej ruky dlaň na raňajším slukom oslepené oči svoje, hladela skúmave na východ do dialky Krivánu.

Bola to Mariena, matka Števova, postavená v úzkostach duše i nad trpiacim mužom, i nad synom, že ešte doma nenie. Len na vlúdny pozdrav a otázku: či ešte žije otec? spametala sa, že Števo pred ňou stojí.

„Žije, žije, syn môj!“ odpovedala mu i s radosťou i so žialom, „len že je to žitie jako nežitie. Nedaj Bože, ale — hádam chudák, už posledný spev kukulienky dopočúval. Jako si ho zanechal včera, tak i teraz leží bez sily a zdá sa, že i bez prítomnosti ducha.“

„Bôh zomrieť mu nedá,“ tešil syn matku, „aby pomocou vrúcnej lásky synovej vyzdrael. Dobre je, všetko dobre. Nádeje moje prešly v zdravý puk, ktorý sa v krásnu ružu rozvíje. Jako verím, verte i vy, že ma v osúdnom okamženi podopre Bôh, lebo obeť moja je najčistejšia.“

Mariena nerozumela jeho reči, i chcela bližšie vyskúsiť, čo zas za lubom má, ale on vyhýbnul — vnišiel po tichu do chyže a naleznúc otca v spánku, vyronil spoluútrpnosť slzu, pohladkal mu vyzíablu ruku i vtisol na ňu horúci bosk, no — bóľom na tvári nemocného vyrazeným odolať nemohúc, vyšiel opäť na dvorec, kde pri nanútených mu raňajkoch máličko pooddýchol.

Po dedine semtam roztráca sa vyhnatá už dávno lichva a pri bučaní a vzájomnom sa borení čakala netrpezlive na hlas pastierskej trúby. Dedinčania divili sa tomu nemálo, prečo nevidáť Števa.

Trúba zavznela a v čistých, súmerných hlasoch vyrážala pieseň prenikavú, úťrobami naslúchajúcich dedinčanov citlive sa ženúcu.

„Ach, len čo sa ozaj s tým Števom robí, že zanedbáva svoju povinnosť, neskoro lichvu ženie na pašu a práve dnes, jako ešte nikdy, tak z duše do duše hlási.“

„To vyražanie smutné podobá sa veru jeho citom smutným — veď sa mu dobrák otec na večnosť odberá. Poteš ho Bože!“ Tak prizvukovali si statok tísiače dievčiny.

A tie ohlasy trúby nezaklikaly dedinou, ale niesly sa ta von do Tatier — od doliny Pribylinskej podaly sa do Tomanovej a tu, stá hlasov naberúc letely strašnou Račkovou, až na grúne od Haliče odzneli.

Keď cudzých, tobôž matku zarazilo toto jakoby odbierku značené hlásenie Števovo a rada by sa ho bola pýtala na príčinu tohoto mimoriadneho rozčulenia duše. No nestihla, lebo Števo stratil sa za čriedou a riekol len v náhlosti:

„Dnes pod večer môj kamarát Janko s Dunčom privedie statok do dediny — mňa čakajte len ráno, ráno!“

Jako večera, tak i dnes bol deň krásny a príjemný. Na bezchmárnom obzore svietilo slnko nenútene, a keď sa i zjavil v jeho blízkosti obláček, vyhyboval mu jako poddанный svojmu kráľovi, nie zo strachu, ale z úcty ku nemu. Potok Pribylinka, čistá jako slza detinská, žblnkala zo skalky na skalku a plieskala o mochové, bujnými nezábudkami porostlé briežky svoje. V potoku prevažovali sa švitké pstruhy a blýskali šupinami v svetle slnka na potok sa upierajúceho, jako srieborné perly; preháňaly sa v nevinných ihrách po zátišných žumpoch níkym neprekázané a lapaly o závod mlaskoty — červiačkov potokom plávajúcich. Tam na upätí Tatier po hromadných síhlinách tlumočil drozd spevom radosť nad životom svojím a za týmto ozýval sa celý sbor spevavého ptáctva, nadovšetko ale škovránok, nakrmiac svoje holiatka, vznášal sa nad hniezdom svojím v najkrajšom raňajšom speve. Vysoko nad škovránkom, tam už v náručí neba krútily kolesá vo vážnom lete tatranskí orlovia a skusovali svoje mohutné sily. A celá tá priestraň pod Tatrami hostila sa na čerstvom vozduchu prírody, jako sa hostí nemluvná po sladkom spánku na prsách matkiných.

To urečený raj — Slovensko!

V tomto raji množstvo Adamov, množstvo Eviných dcér pasie sa na zakázanom jablku hanobenia svojeti; trasie sa pred trestom istým a preca hreší rúhavo proti zákonu najvyššiemu: „Cti otca i matku!“ Nuž hreš; to tvoja haňa, zahynutie; verným daný je život a sláva!

I Števo, vzdor tomu, že bol ukonaný, nabral v náručí tejto krásnej a zdravej prírody sily nové a cítil sa jako znovozrodeným. Jeho myšlienkami sovrená duša túžila po skorom večere, ale to slnko nespiesilo — dvíhalo sa pomali po vymeranej ceste na stupeň slávy.

Zavítalo poludnie.

Najdlhšie pruhy horiaceho slnka ustielaly sa rovnopadne na povrch zeme. Studené skaly precitly v ohni jeho a rastlinstvo omarené ovislo lístky, ba i sám človek náhlou povinnosťou nenútený zostával pod krovom pri pôžitku poludňajšom, i voľný zver dobril si v tieň hustých síhlin. Nuž a črieda Števova? Tá na bujnej paši u potoka roztratená ovlažila sa čerstvou vodou a políhajúc si pod košatú brezinu, pri pôžitkupnom meridžaní driemkala.

Dunčo strážil a Števo rozložiac sa pod voňavú borovicu pooddychol niekoľko ráz prudšie a v utichujúcom oddychu zaspal. Spal ticho a dlho. Ale jeho mladý, spružný duch pracoval i vo spánku a predstavil mu obrazy z predošlosti do budúcnosti — sníval že nad lúkou krivánskou stál a siahnuv po bezmennej byline, zletel do prepasti i s Ruželou . . .

Pád a prebudenie zo sna bolo jedno okamženie. Triasol sa na celom tele jako osyka a ťažko mu bolo zpať sa, či to skutočnosť, či len obraz sna; no — úplná viera v Boha, ktorý jemu oddaného padnúť nenechá, nedopustila, aby si tento hrozný sen svoj vykladal za osúdený. Števo odhodlaný stál pevne na svojom predsavzatí.

Siniečko skláňalo sa opäť ku parohatému Choču a za nim stavajúcim horám Turca, toho nezroniteľného jablka slovenského a dle-
júc ešte za čas na hrebeňoch Tatier dávalo

ochladený bozk svoj Liptovu. Tie lesy husté pod nimi ustielaly sa jako kuriatka pod krýdla matiek a braly na seba farbu tmavú. Kriváň pozeral uveličenstvene dolu, pod seba na priestraň a tešil sa jasným čelom svojím v tom súmernom ihraní sa dokonávajúceho dňa s počínajúcou sa nocou, a Belá belavá vzdor svojej celodeňnej púti náhlila sa so šumotom roztočeným korytom svojím do náručia Váhu ku rozkošnému Hrádku.

„Nuž, deň je na sklonku, vyplnil som povinnosť svoju, čisté moje je svedomie, nepoškvrnené. Čas je, abych sa dal na cestu príkru, snáď osudnú pri volaní vzácnom, mnohosľubnom. Oj, ty Bože na výsosti, jedine tvoja je moc i dobrota — chraň ma od zlého a žehnaj kroku môjmu.“

Tak skrúšene lúčil sa Števo s dňom, pozavracal statok, hnal ho dolu cestou ku Pribyline, privolal ku sebe Dunču, pohladkal ho, vyshováral sa s ním; i zahvizdol, že sa stráne ozývajú, keď sa priblížil k jednej ovčiarskej kolibe. I vyšiel z nej šuhaj, jako jedla stihlý. Bol to Janko, Števo kamarát. I poprosil ho, aby mu čriedu do dediny zahnal, že má pod Kriváňom prácu. A priateľ vyplnil žiadosť Števovu.

Oddaný psisko nezdal sa mať chuti odprevádzať čriedu s Jankom; šiel, na predku smutny, ohliadal sa dlho — žialil, že nemôže za Števom.

Tento bral sa upätím Tatier chodníkom od včerajšieho rozdielnym, no bližším z lesa do lesa, z hory na horu, a keď sa dostal na tie skaliny, ku tej vrstve, kde rastlinstvo nežné vymrelo a kde jedine kosodrevina s plucovníkom v shodnom súdružstve prežíva, dostala noc skoro úplnú svoju moc.

Len teraz cítil otupnosť samoty svojej a okolo srdca bolo mu tak úzko, tak clivo!

Stála tichosť hrobová. Tu i tu pokolembal vetriček spiace stromy a predieral sa cez jejich ihlavé ratolesty vo stonavom stromovom šepote, a keď sa tento utíšil, zaspel v blízkosti Števa hlušný hadisko, tichým krokom jeho zbudený, i zahúkala ušatá sova a tejto poslušný vyzvedáč — kuvik zakuvikal v rozjažení, že sa jejich kráľovstvo noci ktosi búriť opovažuje. No pomyslienka na

nádejnú družku, určenú Ruželu, dodávala mu smelosti i poberal sa vyššej.

Mesiačik vyšiel a osvetľoval magickým svetlom svojím krásu prírody tatranskej, i svietil na chodník zadumenému Števovi.

Došiel ku Priehybe. Zadychčaný utrel si horúcim potom zašlé čelo a obdivoval ešte i v noci krásny a zaujímavý Kriváň, v bladem svetle mesiaca sa kúpajúci. Pozeral ostrým okom na všetky strany, hľadal kohosi — ale tam nebolo nikoho, len samotná tichota a on v nej.

„Do videnia! šeptala mi srdečne pri odchode mojom, a tu predca uenie! Kde je a čo môže byť za príčina, že si nedostála slovu? Snáď v novom nebezpečenstve... prišla o život? Nedaj to Bože!“

V takéto dumky zabratý Števo prichádzal do rozpakov, čo si má počať, aby rade stareny vyhovel.

Bol blízko domku stareny; deva naň nečakala. V tom zavznie čistým vzduchom nad srieborné zvončoky čistejší nočnemu spevu slávika podobný hlas a v ňom zavítá pieseň z blízkej húštavy:

„Na horách býva, jako tá hmľa sivá,
Bez strechy, plota, jako tá sirota.
Na horách býva, dažďom sa umýva
A vetrom čese, to ubôža v lese!
Čistý je k svetu jeho lásky plameň
A preca ten svet hádže doňho kameň!
Hoj túžba lásky, ty ruža dievčiny,
Kvet tvoj zbladnutý pre zlosveta viny!“

Hlas anjelský — a preca zarazil naslúchajúceho mu Števu. V prvom okamžení bral spev ten za spev z blízkeho jazera, „morského oka“ rečeného, sem príslej tatranskej Vily, osídla mu metajúcej a strachom trpnul. Po uvážení piesne, narazenej na známy mu predmet, usedala sa jeho bázeň.

Spevavá Vila tatranská zastala zrazu pred Števom — stvorenie jednoduché, preňho najdrahšie. Na hlávke havranný vlas vlnil sa v prirodzených kotúčoch. Oči od vlasu černejšie iskrily ohňom nie sožierajúcim, ale ohrievajúcim. Líce jej — to majové ruže na belejúcich sa hriadkach kvitnúce. Ústa chystaly sa v nevinnom úsmeve ku srdečnému pozdravu. Postava jej bola vysoká, ohebná, krásna!

Bola to Ružela. Podala prekvapenému mladencovi rúčku i vítala ho srdečne. Ruka v ruke kráčali hore grúnami ticho bez slova, no srdcia jich hovorily hlasno.

Vyšli na polanu.

Mladík nahol sa k jej uchu:

„Ružela, bez teba žiť mi trudno! Chceš so mnou putovať i životom?“

Deva zastala, zklpila oči k zemi, i po chvíľke šopkala tíska:

„Dla príkazu starej matičky tu je tá medza, ktorú mne daes prekročiť malo by byť nevoľno. Ale — vzájomná podpora v slachetnom je príkaz Boha! Vnuknutím Božím chcem s tebou deliť osúd radosti alebo žiaľu, zdaru alebo zahynutia, života alebo smrti! Si usrozumený? Smiem s tebou kráčať k osudnému miestu? Keď sa vec zdará, prehovoríme o tom!“

Števo prisvedčil nežným stiskom ruky Ruželinej a nevinné duše kráčaly ďalej, po klzkej, skalnatej úzine nad strach rodiacou priepasťou, stúpali odhodlane — k životu, či k smrti, kto vie?

Octli sa šťastlivo na temäni Kriváňa.

Tu stánok pokoja, zbožnosti!

Svietil mesiacik. Bola pravá poľnoc, to ukazovaly hviezdičky, zvané kosami.

Na odkraji temenä ku severu dvíha sa obláčok v podobe anjela v bielom plášti k nebu sa vznášajúceho a jeho miesto vyplňovala žiara svetla mesiaca doplnujúca — bola to modrým, červeným a bielym kvetím posiatá polana.

Ružela myhnutím ostrážitého oka svojho upozornila na miesto toto.

Ešte niekoľko krokov — a dobré deti stáli nad polanou po žulovej stene vodopádne sa tahaajúcou. Boli na mieste. Na polane chviala bujná nevädza v barve nádeje, z nej dvíhalo sa listie byliny v barve viery, blyskajúceho farvou lásky a nevinnosti.

Števo pozdvihol skrušené oko k nebesám, zavrel ruku svoju v ruku dievčiny pri nom pevne stojácej, pokľakol na koleno i ďakoval Bohu. Pozorne pristúpil k naznačenej byline, — a jeho je korisť drahá!

To zdar odhodlanosti a vzájomnej podpory!

S radosťou kráčali pozorne nazpät a prídúc k dómku starej Evy, rozlúčili sa čo — oddanci.

Za bieleho rána vkročil uradovaný Števo do otcovského domu.

I navarila starostlivá matka z donesených bylín chorému mužovi liek a užívanie jeho postavilo ho celkom na nohy ku radosti domácich i susedov a natešený pásaval so synom svojim zase po Tatrách milý sebe statok.

Po čase počaly obsýpať Števu myšlienky a zostával zádumčivý. Na láskavé dotušovanie rodičov svojich vyznal, že je zaviazaný láskou i náklonnosťou i povďačnosťou Ružele.

Dobří rodičovia pozdvihnúc sa nad predsúdky a mrkotanie sveta, cenili človeka nie po reči ľudí zaslepených, nie po rode a majetku, ale po dobrých skutkoch a mravoch a odobrili zámer synov.

Bolo to jedného jaseňného rána a Števo poberal sa s kamarátom Jankom a so starejším Ďurkom Výbohóm pod Kriván na lúku ku starej Eve. Všetci traja boli sviaťtočne odení. Prišli ku chatrči, z ktorej ozývala sa smutno-radostná trávnička. Vstúpili do chyže, pekne rúče pozdravili starenu i vnučku jej Ruželu. A Ďurko začal od Adama, rozprával jako človekovi nenie dobre samotnému, jaký poetivý a poriadny šuhaj je Števo Silných, jako túži po tatranskej vile Ružele, ktorá mu na Kriváni srdce okúzlila, i žiadal Ruželinu ruku pre Števa.

Ružela začervenala sa a stará Eva zaplakala od radosti.

„Keď to Božia vóla, a Ružela proti tomu nič nemá, vezni si ju Števko, syn mój!“ riekla utierajúc si slzy.

Starý svat obrátil sa k zapyrenej deve, i pýtal sa, ci i ona svoluje.

A tatranská táto ruža podala Števovi nežnú svoju rúčku. Oba klakli pred chevejúcu sa starenu a ona jim požehnala.

Hostia sadli za stól a Ružela častovala jich Božími darmi, ktoré chudobná chatrč hôrna poskytnúť mohla.

Pri dobrom mäďovci obznámili a rozveselili sa všetci. A keď Ďurko vypil sklienku mäďovcu na šťastie oddancom prajúc jim,

aby dni života jich manželského tak sladké byly, jako ten mäďovec, ďakovala starena menom Ružely i pokračovala:

„Syn mój Števkó! Viem, že nikdy neobanuješ krok svoj. Ružela je síce bez imania, ale ona má veľký poklad, ktorý ti donese do domu, a poklad ten drahocenný je — anjelské jej srdce. Zlý svet potupil ma i celú moju rodinu; ale svet ten je ľhár, ukrutník. Na rode mojom a na Ruželinom otcovi Uvarovi nelipí žiadna škvrna! Chudobní sme, ale poctiví. Počujte ma, deti moje, jako ma zlý svet prenasledoval, jako mi panská samopaš otráвила život. Bola som vraj niekdy krásne dievča. Žila som so staručkými rodičami neďaleko odtialto v jednej dedinke, kde mladý zemský pán býval. Bola som v oddavkách s Jankom Uvarom, bohatým gazdovským synkom. Milovali sme sa, jako sa len dve ľudské srdcia milovať môžu. Čert nespál. Vyhnali ma s bratom Jožkom na panské, keď moji rodičia robili nevládali. Zemský pán ma uzrel a tam bolo po pokoji! Znáte, čo je poddaný v očiach zemského pána! Znal to i Janko a sobrali sme sa. O niekoľko dní prišli v noci bandúri a chytili mójho muža, i odviedli ho k vojsku. Žúfala som si: Zemský pán dal ma násilne odvieť do svojej kúrie. Mne pošťastilo sa tej istej noci z panského domu ujsť, keď tento neкто podpálil: Myslelo sa, že to neктоý z rodiny, možno vraj že mój brat, urobil. Starí rodičia moji strachom pomreli, keď brata na smrť utrúpili a umučili. Dľho túlala som sa sem tam po horách, aby ma nenašli. I prinútená som bola v jednej cigánskej kolibe sa ukryť. Tam preoblečená skrývala som sa dľhý čas, a tu narodil sa mi syn, otec Ruželin. O jeho otcovi Jankovi Uvarovi nepočula som žiadneho chýru. Padol nekde v bitke. Otca Ruželinho odchovala som medzi cigánmi, bo bála som sa panskej pomsty. Ja naučila som sa hádať, liečiť, on na husle hrať. Tak sme sa živili. V synovi svojom žila som celá. Keď narástol, vzai si z povďačnosti cigánske dievča, s ktorým vyrástol. Rodičia nevestiní boli poctiví ľudia. Oni zachránili ma i prežili. Nevesta moja zomrela pri pôrode — Ruželinom. Ostatní

mój život znáte, že som poctive žila, ľudu ubohému pomáhala a Ruželu v básni Bozej vychovala. To tajnosti mójho rodu. A tak vidíš, Števkó mój, že Ružela je tvojej lásky hodná, že nenie bez cti, že stará matka jej Eva nenie bosorka, lež stvora, ktorej zlý svet celý život otrávil!“

A Ružela stala sa o krátky čas vrúcnou, na smrť a život oddanou ženou Števdovou.

Uvar po svojom zmyznutí z Liptova zdržiaval sa vraj na dolnej zemi pod menom „Liptay“ jako vodič hudobného sboru cigánov a žil tam život príkladný a schránlivý. Ľud príbylinský krivdil mu, bo on nikdy nekradol. Krádeže páchané na Příbyline uznal za svoje dielo obšitník Ďuro, keď ho raz pri skutku dopadli, uváznilo a trýznili. Česť Uvarova bola zachránená. Jeho umná a okúzľujúca hudba na huslach prišla v povest a obšypala ho pekným zárobkom. On oboznámil svet dolnej zeme s pôvodnými piesnami Tattier, ktoré v nezaniklej túžbe po domovine do precitenia skaly vyhrával a ony zavznievajú tam i dnes s utratením pôvodného rázu jako — maďarské.

Práve na rozchode hostí zo svatby Števdovej, doručený bol závet odomrelého Liptaya. Celý majetok poručil Ružele. A Števo pri usilovnosti a obozretnosti svojej a ženinej stal sa najmohutnejším sedľiakom Liptova.

Starý Silný s dobrou ženou Marienou poživali pri blaženosti dietok svojich tie najblaženejšie dni svojej staroby.

Stará Eva vestou o smrti svojho Uvara užialená zomrela o nedľho vo svojej chatrči pod Krivánom, ktorú zanechať nechcela. To miesto jej bytu a hrobu na lúke pod Krivánom nosilo dľho — snad ešte i teraz nosí meno „Evin raj.“

* * *

Uplynulo jedno stoeletie a nastal pamätný pre krajinu i jej veškeré národy rok 1848.

V meste R. zasedal krvavý súd a pred ním Příbylinec čakal pokojne na strašný výrok. Ovisol čo slovenský dobrovoľník — na šibenici. Poslednie slová jeho byly: „Nech

žije slovenský národ! Nech žije vodca jeho
H.....!"

Pribylinec tento za voľnosť a osvetu slovenského národu zomierajúci bol posledný potomok z rodiny Silných. Hrob jeho vyše mesta na námeli umývajú vlny bystrého Váhu, nad hrobom stoná bujná jalša a z tejto privoláva po hladine Váhu ubierajúcemu sa pltníkovi štebotavá žltohruška v piesni svojej:

Nebolo, nebude
Dobre, holé Tatry!
Keď vás ten nevidí,
Komu vidieť patri.

Oj nebude veru
Po Tatrách svitati,
Kým len duch slovenský
Bude v nich zakliaty!

Slovensko, ty ešte spíš?

Už roztál sních z těch vrchů vyvětralých
A dolů kalné bystřiny se ženou,
I Perun zase v mračnech černokalých
Svým kopím blýská rukou napřaženou,
Tepleji slunce svítí níž a níž —
A Slovensko, ty ještě spíš?

Už z hájů bujných na pout vesna krácí,
A různé svěží kvítí nese v klíně,
Zas plna zpěvu je ta chasa ptáčí,
Čil skáče srn i jelen v doubravině
A všecko hledá svoji rodnou skrýš —
A Slovensko, ty ještě spíš?

Už prišli čápi, prišly vlaštovice,
A vše se navrátilo v svoje chátky,
Už kvete hloh i keře ostružnice,
Což nevrátíš se k rodné matce zpátky?
Což naše jaro za nic neceníš?
Ach Slovensko, ty ještě spíš?

U domku tvého cizák javor seče,
Tak jako osekal už naše lípy,
V sbor cizí mládce, šuhaje ti vleče
A s děvškami tvými vlně chlipí,
Hleď, vlk se k salaším tvým krade blíž —
A Slovensko, ty ještě spíš?

Ó vstaň, ó pojd, už slunce k jitru spěchá,
Z mladého jitra není dlouho ke dni,
Ten ztrácí vek, kdo chvíli prchnout nechá,
Ó, nesmut přec a k nám své oko zvedni:
Tak ruku v ruce šťastni budem, slyš,
Ó Slovensko mé, procitniž!

Adolf Heyduk.

Výlet na švajské Alpy.

Cestopisné náčrtky podáva *Martin Bujna*.

(Dokončenie.)

Pred „Münstrom“ v Berne stojí na priestrannom mieste socha vystavená, na pamiatku Rudolfa Erlach, ktorý roku 1339 proti zemánstvu sávojskému a burgundskému s Bernčanmi skvelého víťazstva dobyli. Pamiatka toho slávieva sa každých päť rokov. I sochu túto strážia styria medvedí. A celá

tlupa medvedov zjavuje sa na tak zvanom „Zeitglockenthurme“ a stúpä si okolo drevenej figury, ktorá šedivého starca predstavuje, ukazujúceho berlou, kolko je hodín. Jedon do oružia (pancieru) odený medveď tlče hodným kladivom na zvon, Feď hodiny biť majú. Túto komediu predzvestuje kykyrikanie kohúta.

Jednou minútou napred oznamuje kohút pochod medveďov, neskôr bitie hodín; jeden medveď tolkoráz kvyne hlavou, koľko hodín odbije. Je to ozaj nočné, aby si to človek obzrel; veď upomína stredoveký stroj tento na mnohú blahú dobu šerej dávnominulosti. Zbrojareň (Zeughaus) je dosť chudobná, lebo bola r. 1798 svojich najkrajších zbrojov pozbavená. Mnohočetné studne okrašľujú figury starozákonných osôb, no ani tu nechýba medveď. Navštívili sme i veľikánsku pivnicu, v ktorej sa tisíce okoví vína nachodí a síce v sudoch od 365 okoví dolu až po niekoľko litrový súdoček. Najväčší sud prijíma do seba 365 okoví. Na jeho vrchu je izbetka, v ktorej vraj hudba hrať a niekoľko párov tancovať môže. Na dnu má sudisko rozličné malebné ozdoby a v prosriedku nápis:

„Es soll wohl das Werk den Meister loben,
Doch der Segen kommt von Oben.“

Uhorské vína nepredávajú sa tu. Náš vodič zaviedol nás i do zoolologickej zahrady, kde sa nachádza niekoľko živých, zväčša alpských zverov, jako kamzík, jeleň, srnec a t. ě.

Spomenutia zasluhujú v Berne i mnoho vzdelanostné vyššie i nižšie, pre oboje pohlavie určené ústavy, jako i sirotince, nemocnice, domy chudobných, ano i mnohé náboženské spolky. Podotknúť musím, že mravnosť v mestách svajeských, vyjímajúc Ženevu a Zürich, nenie tak narušená jako u nás.

Po mnohom semtam chodení vstúpili sme konečne do hostinca „Hôtel zum goldenen Schlüssel“ menovaného. Pekné vábivé meno! Keď je už kľúč zlatý, čože bude za tými dvermi, ktoré on otvára! Dom bol zvonku veľký, čistý, úhladný. Pravda nemohol sa vyrovnat hostincem prvej triedy, no preca bol na tri poschodia a možno — lacný. „Medio tutissimus ibis“ — šoptali sme si i stúpali sme na prvé poschodie. Vstúpime do teremu; bol čistý, priestranný, úhladný. Hostí bolo dosť.

K stolu nášmu prisadol mladý — Poliak.

„Myslel som, páni, že ste Poliáci, ktorí opustili, tak jako ja, nešťastnú lúbenú ojíznu; ale vaša reč nenie rečou Mickiewiça a Slovackého.“

„My sme Slováci.“

„Tak? Ja som člen polskej...skej grófskej rodiny, ktorej prekliaty Moskal všetky majetky odobral. Som emigrant, nemám ničoho, len tieto dve zdravé ruky, i zaberám sa remeslom — zlatníctvom. Chudobný som, ale šťastlivý, lebo stojím v spojení so všetkými polskými emigrantami, i pracujem na veľkom diele osvobodenia lúbenej cíziny zpod barbarského jarma moskalského.“

A mnoho nám narozprával sa o barbarstve a svobode, voľnosti a bratstve. My nemo poslúchali sme a on ukázal nám pápežské srieborné franky, ktoré práve toho času z nektorých štátov boly vypovedané.

„Pozrite,“ riekol, pyšne ukazujúc na deravé franky, „jako si vážim zpiatočnikov a rozširovateľov stredovekej tmy. Diery tie porobil som sám!“

I poznali sme v ňom pravý obraz polského emigranta, ktorý hromzí na Rusov, že mu vieru a ojíznu berú, a pri tom vstupuje do vojov tureckých, aby bojoval proti ujarmeným slovanským bratom a do radov italských karbonárov, aby bojoval proti Rímu. Dlhú počúvali sme jeho tláchaniny; ale keď začal náboženské otázky „velmúdre“ kritisoval — išiel, jako tvrdil, z Heidelbergu, z hniezda to moderných protestantárov a atheistov — mali sme toho dosť i zavrátili sme ho poriadne. Zamkol, i neodišiel. Pýtali sme si večeru. Zlalo sa, žeby náš súkmenovec nedbal, keby sme ho počastovali, lebo začal vzdychať, jako sa z peňazí vytrvil a že nezná, jako do Viedne dojde, kde sa má s pokrevným svojim grófom N. síst.

„Kto môže na srieborné franky diery vrtat, tomu je lahko cestovať, ten má dobré živobytie,“ odsekol som mu.

Po večeri, za ktorú sme miernu cenu platili, besedovali sme s Bračekom. Zavznel zvoniec. Hostinský s rodinou, výslužná čelaď až na jednu chyžnú, ktorá mala hostí obsluhovať, i mnohí hostia poberajú sa do bočnej izby.

„Čo to znamená?“ pýtam sa vedľa mňa sediaceho Švajciara.

„A vy to neznáte, pane,“ riekol s podivením. „Prišiel missionár večerniu pobožnosť odbaviť.“

„A voľno i nám dnu vstúpiť?“

Komu sa líbi, každý môže sa súčasťniť na pobožnosti.

Šli sme a s nami i — náš milý Poliak. V priestrannom tereme zaspievaly sa dvatri verše nábožnej piesne. Missionár čítal krátky oddiel sv. písma zo starého i nového zákona, a držal krátku, môžem povedať, dobrú a na cit i rozum dorážajúcu reč zo žalmu 119, v. 176: „Blúdím jako ovca.“ Missionár bol muž mladý a, jako z každého jeho slova vyzeralo, hlbokoumný a vysoko vzdelaný. Ustanovizeň mestských missionárov, ktorí bývajú obyčajne vystudovaní nadaní, cnostní a nábožní bohoslavci, je v Nemecku najmä ale v Anglicku veľmi udomáčená. Hmotne udržuje jich len ochotná obetavosť kresťanská. V Londýne má byť do 400 takých missionárov. Oni navštevujú často i tie najskrytejšie diery zločincov, a čo všetky temnice, čo žiadon ľudský trest nedovedie, to spôsobí často krátka, vhodná reč takého missionára: obrátenie totiž nešťastníka na cestu poriadneho kresťanského života.

Po tejto krátkej pobožnosti, ktorá najlepši dojem na nás urobila, vrátili sme sa nazpät do svetlice. Náš šlachtic poľský začal opät kritisovať a búchať o pietisme atď.; no utrzil si od nás, i odišiel.

Žiadali sme noclah. Zaviedli nás do tretieho poschodia a síce do úhľadnej, zručne maľovanej izby s vysokým sklepením. Obloky boli na ulicu, na ktorých visely dlhé až po zem siahajúce záclony. Nariadenie bolo masívne, posteľe boli do čistej bielizne poobliekané. Všetko poukazovalo na to, že sme v poriadnom hostinci. Tešili sme sa pokojnému odpočinku a boli sme ho potrební. Lahneme si. Zacítim pálenie na údoch; mrzím, hádzem sa z boka na bok — ustatý zaspím.

„Braček, stínky, stínky!“ prestrašil ma zúfalý hlas môjho spolutouristu.

„A čo je to, pre Boha?“ vykriknem z prvého sna vydurený. „Neviem, čo je to.“

„I pro Bůh, co ty ještě všechno nevíš?“ oboril sa na mňa Braček; i vyskočil z posteľe, chcel svetlo zažať — zápaliak niet. Hodil sa do „kalhot“ a bežal dolu schodmi

pre zápalky. „Braček, stínky, stínky!“ vrčalo mi to v hlave, kým sa vrátil. Zažne. Telo mi horelo i bolo červené, dohryzené — svitlo mi v hlave, čo to „stínky“. Chceli sme opustiť hostinec. Vonku hrmelo, blýskalo sa, dážď lial sa cievami — darmo je, musíme ostať! Ale čo robiť? Lahli sme si na pohovku, na zem — všetko darmo: trápily nás pekelné muky. O druhej po polnoci obliekli sme sa, poprezerajúc bedlive každý záhyb šiat, slúbili sme si vzájomne, že o tejto nemilej a smiešnej príhode mlčať budeme. Povíhrica prestala vonku — bola krásna jasná noc. Vyšli sme na ulicu, i prechádzali sme sa ulicami mesta. Čas bol nám náramne dlhý. Okolo ôsmej dostali sme v jednej kaviarni raňajky, pri ktorých trochu zabudli sme na nočné útrapy a na tragi-komičné naše položenie. V švajetských hostincoch dávajú k raňajkám kávu, mladé maslo a mäd a za to platí sa 1 frank.

Okolo desiatej hodine sadli sme na železnicu. Okolie, kade sme do Bazelu zpät leteli, je krásne, romantické. Čím ďalej tým viac vzdialovali sme sa od vysočizných vrchov. Od Olten bolo nám okolie známe, i oddali sme sa pokojnému snu, chcējúc dohoniť, čo sme v noci zameškali. Okolo tretej boli sme v Bazeli. V ústave preobliekli sme sa do čistých šiat. Zavznel alumnický zvonec. Keď som do jedálne vstúpil, upíjal si už môj súdruh Braček kávičku. Usmieval sa pod jedon bajúz. I ostatní kollegovia boli nápadne dobrého rozmaru. Otázkam, jako sa nám vodilo po ceste, jako sa nám Bern líbil atď., nebolo konca kraja. Keď som vstával od stola, celá spoločnosť zrazu zvolala:

„Braček, stínky, stínky.“

Všetko smialo sa rozpustile. Mój spolutourista Braček vyklevetil všetko.

O päť týždňov po tomto výlete, urobil náš milý priateľ D. Š. výlet ta, zkaďe niet viac návratu. Poslednie dni života svojho prežil v mestskej nemocnici, kde ho diakonistky po matersky opatrovaly. Pohrab jeho bol počestný. Všetci univerzitní professori, miestne duchovenstvo a študenti súčasťnili sa na ňom. Nad jeho prevčasným hrobom

držané boly tri reči dvoma povestnými professormi a mnou. Škoda ho v chladnej zemi mladíka vzorného, za blaho svojho rodu horlive zaujatého. Jednoduchý pomník značí tiché miestočko, kde odpočíva náš nezapomenutelný Dauko Štollman.

Môj priateľ Braček urobil o krátky čas tiež výlet do svojej domoviny na pobratimskou Moravu, kde asnaď niekde už kňazuje.

Ja pobavil som sa ešte rok v svobodnej Helvecii, odkiaľ som i Tirolsko navštívil, o ktorom výlete, jestli pane Redaktor dovolíte, pobesedujeme si v budúcom ročníku¹⁾. I o Bazeli ešte prehovorím, v ktorom som dva roky žil. S Bohom, do videnia!

¹⁾ Prosíme Vás o to. Na zdar!

Red.

Na Tereziu.

Žartik k meninám svojej sestry r. 1863.

Roku Pána osmistého,
Po dvakrát tridsiatych ešte i tretieho,
Keď v oktobri pätnásť dní už preletelo,
Meno Terezie svätej sa zaskvelo, —
Vo fare radvanskej celá familia
Z celej duše kričí: vivat Terezia!
A každý úd potom, jako sa menuje,
Na milú tú slavnosť svoje zavinsuje:

Otec a kňaz Andrej s modlitbou začína
A vebí za to Otca Hospodina,
Ze dosiaľ zdržoval drahú sestru jeho, —
Pri tom prosí tohož Otca nebeského,
Aby ju požehnal v pokoji a chlebe
A dal jej na zemi i po smrti nebe!

Za otcom prichodí Antonia mati,
Praje svegerinej nie daktory zlatý,
Ale za príkladom slovenskej Matice,
V kremnických dukatoch zlatých stotísce.

Olga? tá prehorko na Mičinej plače,
Kde musí hotoviť k hostine koláče:
Ale cez Hlbokú zneje hlas dolinu,
Ze vinsuje tetke večitú hostinu.

Ja Cyrill, v Cyrillo - Methodejskom roku,
Žiadam tetke našej slávu tak vysokú,
Aby ju Slováci tiež tak radi mali
A po tisíc rokoch ešte spomínali.

V greckej zemi bola jedna krásna žena,
Volali ju tiež tak, jako mňa, Elena. —
Spravím Vám na meno dač, keď budem vätsia,
Na tento čas ale ruky mi nestácia. —
Viasť môj — venček tento znamená zelený,
Daj Vám Pán Boh čerstvosť, jak mladost Eleny

A ja, Miloš, chcem byť milej tetke — milý
Chcem Vás tiež milovať do ostatnej chvíly,
K milému za to sa modlím Hospodinu,
Aby Vám dal milú nejednu hodinu.
A to vravím všetkym: len ten milý mi je,
Kto so mnou vykrikne: nech nám tetka žije,

A ja, malý Andrej, k iným sa postavím,
Trebars vždy len: čo mi nesieš, tetka? —
vravím;

Ja si už len pravda vinsujem sám sebe,
Aby mi to dožiť dalo dobré nebe,
Žeby som Ti všetky jablká a rožky,
Keď narastem veľký, navrátil potrošky.

Hopte na bok, deti! Budem pekne prosit! —
Ja som veľký Martin, čo ma musia nosit.
Najmladší brat ešte vás to učit musí?
Tetke zavinsujte sto martinských husí!
A to, aby sa vždy len tak dobre mala,
Jako čoby so mnou sladkú mamu ssala!

Z pozostalých rukopisov *Andreja Sládkovica*.

Čo vyliečilo Klarissu.

Novella od *Viljama Györgyho*.

(Dokončenie.)

Mnoho bolo týmito slovami jednoduchými povedané. Prosbu tak vrúcnu nebolo možno oslyšať.

Miesto toho teda, aby sa bol Loránty po príčine Klarissinho sem príchodu vypytoval, požiadal Klarissu, aby sa preobliekla, lebo chce, kým slnko nezajde, okolie malého dómku jej ukázať.

„Táto chyžka neposkytuje nám žiadne pohodlie,“ poznamenal Alexander, „dovól teda, aby som ti mohol dať náhradu za to obzrením peknej prírody.“

„Oh, nechaj mi túto malú chyžku,“ vetila Klarissa, „drahšia mi je ona nad bárs jakú palotu! Šťastnejšou som ešte snáď nikdy nebola.“

Na jazyku Alexandroví boli už už tieto slová:

„Dal by Bôh, aby toto šťastie nikdy nič nepokalilo!“

Zo dvora zavznieval zase brechot psov a blížilo sa dupotanie koňské.

Alexander pozrel von.

„Drahá Klarissa,“ riekol s opravdivou lútosťou hľadiac na žienku svoju, „jedno moje proroctvo sa už vyplnilo; bojím sa, že sa i druhé vyplní a ty ma preklajáš, že som ta sebou vzal.“

Sotva vypovedal tieto slová, vstúpil starý horár do chyžky so složeným papierom v ruke.

„Posol to doniesol od pána Abraháma Dvorského!“ riekol.

Alexander prevzal list a prečítal ho.

„Povedzte poslovi, Janko,“ riekol Loránty trochu zamyslene, „povedzte mu, aby počkal trochu!“

Starý horár vzdialil sa.

„V tejto záležitosti, ktorá i domovej panej sa týka,“ riekol Alexander, lútosťivým zrakom hľadiac na žienku svoju, „nechcem jednať bez teba. Prečítaj list tento, Klarissa, a rozhodni sama.“

Klarissa vzala list a vycítala z neho tieto tužkou písané slová:

„Milý Alexandre! Kupec je s nami, totiž s Antalom a so mnou. Má veľmi náhlivo, preto by rád ešte dnes alebo zajtrá v čas ráno veci zariadil, aby čím skorej ďalej ísť mohol. Tak teda, nie zajtrá ráno, ale ešte dnes večer dorazíme do Čeriešu. Znáš tvoju pohostinnosť; viem, že nás neodpravíš ani potom, keď ti doložím, že sme u Dolinských, kde sme obedovať zvykli, nenašli nikoho doma; tak sme bez obedu zostali a náš apetyt tak zrástol, že dobre jedon druhého nezjieme. Pozdravujem tetku Julišku, ale ešte viacej jej nám obetované kurence. V dôvere a láske Tvoj ujec: Abrahám.“

Klarissa domnievala sa v predošlých dňoch, že nad rozprávku Betkinu a na poobranie sa jej manžela priam na to na Čerieš nič hroznejšieho na tomto šírom svete byť nemôže. Teraz ale, po prečítaní listu tohoto patrne sa presvedčiť musela, že i nad to jest ešte zvest' hroznejšia, sú okolnosti znepekujúcejšie.

„Hostia!“ vykrikla Klarissa a list jej výpadol z rúk.

„A to síce traja.“

„A lační!“

„Jako vlci!“

„Kto bude varit?“

„To sa ja teba pytam, lúba Klarissa, preto som ti list oddal.“

„Svätý Bože môj! Čo som to urobila, čoho som sa dopustila?!“ trápila sa Klarissa. „Čo povedia o mne?“

„Čo by mohli riecť na to, keď manžel so žienkou svojou vyjde si na svoje panstvo?“

Klarissa smutno krútila hlavou.

„Nie preto, nie preto, Alexandre,“ riekla celkom bez seba, „ale preto“

„Prečo?“ pýtal sa manžel posmelujúcim ju hlasom.

„Preto,“ šoptala Klarissa zahanbene, „že ja nič, ale nič nie som v stave uvariť pre nich.“

Tu by bola zase príležitosť bývala, aby sa Alexander smial, lebo Klarissa opäť plakala po tomto starostlivom vyznaní svojom. Manžel to veľmi dobre vedel, dokedy má miesto škádlenie a kde je žart nie dovolený: preto bez všetkého prekárania posmelujúc a tešiac riekol k manželke: „Netráp sa, lubá Klarissa! Nenie to tak veľké zlo, že by sme mu odpomôcť nemohli.“

Klarissa počala sa rozveselovať.

„Odpomôcť? Jako?“

„Odpíšem jím, aby šli do toho hostinca, v ktorom sme my dnes obedovali.“

Žienka krútila záporne hlavičkou.

„To neide, to sa nesmie stať!“ riekla. „Museli by sme i príčinu udat. Napíšem jím, že si i ty so mnou, cesta že ta veľmi zunovala, že je nemožno v tomto maličkom príbytku hostí prijať.“

Klarissa zamyslela sa. „Tak bude dobre!“ riekla konečne zdanlive uspokojená.

„Mám písať?“

„Píš!“

Alexander vynal svoju tobolku a na biely lístok písal.

Vidno bolo, že Klarissa bojuje sama so sebou. Hľadela na manžela svojho, a ten ešte písal.

„Alexandre!...“

Loránty obrátil zrak ku nej.

„Či v tom liste nestálo, že ten kupec veľmi náhli?“

„Ba ano!“

„Či sa báfa Abrahám na tvoje pohostinstvo neodvoláva?“

„Doslovne tak písal!“

„Alexandre!“

„Rozkáž!“

„Nedržal by si to za hrozné poníženie, keby si v tebe dôveru skladajúcich hostov svojich pre neumelosť svojej ženy odpravil musel?“

„Ale Klarissa moja!“

„Nepíš, duša!“

Na tvári Lorántyho zaihrala si radosť. Klarissa to zbadala.

„Oh! ty sa tomu tešíš?“ zvolala živo.

„A ja by som v stave bola radosť ti spôso-

bíť? Ja radosť? Budem variť, muž môj! budem variť, čo priam zomrem!“

Loránty pohnutý díval sa na žienku svoju.

„Nie, Klarissa moja! Takúto obeť ja nemiem žiadať od teba. Čo ma po súde celého sveta, čo ma po jeho hane, keď len tomu vyhnúť môžem, aby som tebe nepríjemnosti nezapríčinil. Zostaňme pri svojom prvšom úmysle!“

„Pravdu máš,“ riekla Klarissa malomyšlne, „nedôveruješ mi; ale sa nedivím, veď nič, zhola nič neviem!“

„Nikdy si ma tak zle nepochopila v živote svojom, duša moja, jako teraz,“ riekol Alexander s úsmevom. „Ja o tvojej spôsobilosti ani najmenej nepochybujem; ale nechcem ju použiť len preto, aby som ti nepríležitosti nezapríčinil. List môj je hotový. Odošlem ho!“

„Nepošli, muž môj! Pochybovala som o tebe, hrešila som proti tebe, nech pokutujem sa za to! Píš, aby prišli!“

A Klarissa neodstúpila. Alexander ju chcel odhovoriť, ale ona radu jeho neprijala.

„I tak mám mnohé slabosti,“ poznamenala, „ktoré ma robia teba nevhodnou; keby som ti ešte i k haňbe slúžiť musela, do záležitej chýry by som pohostinnosť tvoju priniesla; ani by som sama seba uctiť v stave nebola.“

Alexander vzal druhý lístok, písal.

„Takto píšem,“ hovoril lístok dokončiac:

„Tu som, milý lístok tvoj s radosťou som prijal. V chatrnom domčeku mojom čakám Ťa s tým, čo ti poskytnúť môžem: maličkou večerou, milujúcim srdcom. Tvoj synovec Alexander.“

Klarissa si vzdýchla.

„Mám ho poslať?“

„Pošli!“

Lístoček vytrhnúť, složiť, medzi prstami pokrečiť, bolo dielo jedného okamženia.

Alexander vyniesol ho sám čakajúcemu poslovi.

Klarissa pozerala von oknom za ním.

Posol prevzal lístok, ďakoval a vyhodil sa do sedla, jako strela letel.

Nikdy vzdialenie sa poslovo ťažšie pocity v srdci vzbudiť nemohlo, lež vzbudilo v srdci Klarissinom.

„Bože pomáhaj!“ vzdychala. „O keby len moja Mariša tu bola!“

„Šiel!“ hovoril dnu vstupujúci Alexander k ženičke svojej. „Teraz už, anjel mój, držíme vojanskú radu.“

„Varme koch!“ začala Klarissa; ale Alexander pri slovách týchto nemohol sa zdržať, aby sa hlasite nerozozmial.

„S marulovým lekvárom, ačak?“ pýtal sa. „Keby sa Julča v lete o navarenie takého bola postarala.“

Klarissa zapálila sa. Kam len myslela, že zabudla, kde je? Marulový koch a čerješská horáreň!

„Theu mám, rum i cukor tiež mám!“ poznamenal Alexander, malú kasnicu v stene zapravenú otvárajúc kde sa celé náčinie na theu nachádzalo. „V osamelých jaseňných večierkoch zvykol som tu theu pijať. Antal tiež ľúbi theu a žena jeho stojí v tom chýre, že u nej možno na celom vidieku najlepší čaj piť. Pufíme sa s ňou o závod!“

Klarissa mala temer tú otázku na perách: či by sa ten posol ešte nemohol nazpäť zavolať?

„Thea by teda bola,“ vzdychla si, „to je jedno. Ale hľa hľa! Tak som počula predtým, že Julka niesla maslo na predaj. Snad má starký i masla?“

„Istotne!“ tvrdil Alexander. „A že zemiaky budú, tiež myslím.“

„To je výborné!“ mienila Klarissa živo. „Thea, zemiaky, maslo, to sa srovnáva, a toto i ja ešte,“ dodala opraviac tvrdenie svoje, „ešte i ja som v stave nachystať. Ale potom? Ďalej?“

„Bože mój!“ prehodil Alexander, „keby len tento holúbok nebol odišiel z domu. Už vyše they nesiahajú moje kuchárske vedomosti, duša moja!“

„Abrahám báta písal o kurencoch!“ pokračovala žienka. „Ačak tu jest kurenec?“

„Tak je! Pravda, že jest! Vidíš duša moja! mne by to nebolo na um prišlo, čoby som priam do rána bol rozmýšľal.“

„Tie kurence pripravíme na paprikáš. To bude druhá misa. Ale tretia?“

„Má byť i tretia?“

„Čít!“ riekla Klarissa pohrozila mu. „Tomu páni nerozumejú. Mám to! Videla

som kačky na dvore. To bude pečenka. Iného niet, s týmto sa musíme uspokojiť.“

Takto hovoriť, o tomto rozmýšľať nepočul manžel za polroka manželku svoju. Obdivoval ju teraz, jaká je príjemná, jaká lásky hodná je táto žienka, keď týmito myšlienkami zabranú sklonila svoju hlávočku. Tak jej to pristalo, že bola stelesnená úluba.

Áno, ale kurence a kačky treba i chytiť, zarezat, očistiť. Ó keby len Juliška doma bola bývala!

Na túto hrubú prácu musel byť Janko oslovený. Alexander ho dnu zavolať a oslovil:

„Janičko mój,“ riekol Loránty srdečne, „velká je to práca, do ktorej sme sa zabrali. Traja hostia prídu na večeru. Kurence i kačky nám načím; či jich viete chytať?“

„Či viem?“ pýtal sa oslovený sebavedome. „A mojej starej ktože by jich lapal, keď ja nie?“

I vyšiel a vojdúc do svojej chyže, sňal pušku duplonku z klinca.

„Pi pi pi pi kurčiatka!“ zavznievalo zo dvora volanie starého, ktorý za hrst'jačmeňa hodil na zem.

Drúbež hotovala sa už k sedeniu večeriemu; ale na pozývajúci hlas shromaždila sa.

V tom okamžení dva výstrely zatriasly oblokami horárne.

„Svätý Bože! čo je to?“ vykrikla predesená Klarissa.

„Chytil som kurence, pani veľkomožná!“ riekol starý vážne, v jednej ruke vystrelenú pušku, v druhej za nohy štyri kurčiatka držiac. „Za kačkami nemusíme behať; s tými som ľahšie hotový. Kolko ráčite rozkázať?“

„Dve, prosím, staričky!“ riekla Klarissa vlúdne.

Starký doniesol o nedlho tri.

„I tejto som odtal krk,“ hovoril. „I tak bola bezpárna; nech sa ďalej nesmúti, chudatko.“

Kým stary ohen zložil a do väčšieho kotlíka vody nahotovil, Klarissa vyšla do kuchyne a obzerala sa po riade a iných potrebných vecach. Jednoduchý, maličký a nepatrný bol tu riad, ale všade taká čistota, taký poriadok, že radosť bolo poďívať sa na sriadenie tej kuchyne. Takre-

čeno samé do očí bijúce predmety vzbudzovali tú myšlienku, že hľa i toto treba, i toto sa hodí. Pokým Klarissa kuchyňu opátrala, duša jej blúdila v minulosti. Čo veľmi zriedka síce, kedy z oboru varenia a hospodárenia počula a videla: na to všetko sa rozpomínala, aby tu upotrebiť mohla teraz pri tejto prvej próbe.

Ale — nač to tajit? — tieto rozpomienky byly málo platné a mladá panička neraz musela zastať a rozmýšľať nad tým, či toto lebo ono ozaj dobre robí?

Keď starký so svoju prácou, s čistením hotový bol — ku cti jeho buď rečeno, že sa dokázal veľmi spôsobilým a súcim, — Klarissa musela sa už pribrať k práci svojej. I chcela sa k nej prichytiť priam, tak jako bola. —

„Keby som vás neobrazil, pani veľkomožná,“ slovil starý, škoda tých krásnych šiat do tejto malinkej, úzkej kuchyne. Hej a to budú drahé šaty! Keby ste ráčili priviazať si zásterku mojej starkej?“

Klarissa i zapálila sa i zasmiala.

„Právdou máte, starký,“ riekla, „ďakujem Vám za dobrú radu!“

Peknú bielu zásterku doniesol starký z chyžky. Tak bola složená jako keď bielizni po praní a manglovaní zvykly odložiť.

Klarissa priviazala zásterku na svoj štíhly driebik, ktorá ho i dvaráz najmenej objať mohla. Potom vyhrnula pekne rúce rukávy svoje až po lakty, takže jej okrúhle snahobiele ramená celkom vidno bolo. Tak predstavila k plápolajúcemu ohňu, ožiarujúcemu jej krásny obličaj.

Takto spatril zo dvora sa navracajúci manžel žienku svoju.

„Klarissa!“ vykrikoval Alexander v nadšení najvрейšej lúbosti. „Voždy si bola krásna, ale nad toto nikdy krajšia. Nie nikdy!“

„Na to teraz niet času!“ vtipkovala žienka polovážne, položartovne, ale bolo vidno, že sa v tom neobyčajnom položení lúbi sama sebe. „Ja budem variť, a vy pane prikrývajte stól. Jaj — Alexandre môj!“ šeptala do chyže idúcemu, „nikdy som sa tak strachom netriasla, jako v tomto okamžení!“

Alexander predtým vonku so svinským pastierom vec odbavil a po návrate svojom v skutku vážne bral rozkaz ženuškyn a prichytil sa k prikrývaniu stola.

Starkého Janka možno bolo i k tomuto upotrebiť; doniesol a položil na stól potrebné maslo; zaopatril z pivnice niekoľko fliaš vína, ktoré bol Alexander už dávno pre svoju potrebu obstaral; posbieral taniere, nože, vidličky jaké len byly.

Keď mužovia hotoví boli s prikrývaním, Alexander víťazoslavne otvoril dvere a zvolal:

„Mám česť oznámiť, že je stól prikrýty!“

Klarissa pohliadla dnu. „Hahaha!“ zasmiala sa chutne, že v tomto okamžení snád ešte i na svoj strach zabudla; „to by som ja už len krajšie znala prikrýť. Hahaha. Všetky poháre na jednej hrbke. Tu jedon čierny nôž s bielou vidličkou, tam biely nôž s čiernou vidličkou. Či je to nie prirodzenejšie rovnej barvy dať spolu? A to maslo? Hahaha! Alexandre! Starký Janko! Celú misu nastolíť! A ešte vo vode!“ vzala do svojich vysúkaných rúk misu, vyniesla ju, vodu zcedila a v pár okamženíach nastolila maslo pekne vystrojené, vidličkou popýchané zelenými listočkami obložené! Docela ináč vyzeralo, lež predtým.

Zvláštne to! Žena, a síce ešte nikdy s takýmito vecami sa nezaoberala žena, jedným pohľadom zbadala nedostatok vkusu, slušnosti a na niekoľkorazové dotknutie sa svojich rúk, stáby pod čarovnými prstami zrazu inú, krajšiu, primeranejšiu podobu obdržal celý stól.

„Majster si, Klarissa!“ hovoril Loránty.

„Starký, musíme sa s naším prikrývaním skryť pred paňou!“

A jak dobre padlo, jak obživilo týchto pár slov Klarissu. Nemožno jej bolo nepoznať, že je tu predsa nie ona najnespôsobnejšia.

Smrklo sa tam von. Na západe obľadly zore, hviezdičky jedna za druhou vytrčily hlávočky na oblohe nebeskej, chladný večerní vetriček kolembal jaseňnými, už prížklými listami stromov.

Tento chladný vetriček vkrádal sa i do kuchyne horárne, dotýkal sa rozpálených líčok mladej panej, ktorej teraz ani len na um ne-

zišla nizzanského lekára rada ani 16-stupňový rúčník: o veľa väčšiu starosť mala nad tým: či kurence mäknú a kačky červenajú?

Tamtie mäkkly, tieto sa červenaly, temer už bola večera úplne hotová, keď sa na dverach kuchyne ženská postava objavila, ktorá dnu pohliadnuc a pri ohni dosiaľ nikdy nevidanú paniu zočiac, ruky spolusložiac hlasom toho najúprimnejšieho podivenia zvolala:

„Svätý Bože môj! Anjel tvoj zletel dolu z neba do tejto kuchyne!“

„Klarissa!“ hovoril na očutia známeho hlasu von vybehnuvší Alexander, „už mi teraz len uveríš, čo som ti pred tým povedal! Ačak máme, duša moja Juliška, utešenú kuchárku?“

„Kam sa mám diať? Koho mám šťastie v tejto panej uctiť?“ pýtala sa jednoduchá horárka, úctyplne sa blížiac k mladej panej.

„Moju ženičku, dojka moja!“ Alexander práve tak pyšne, jako srdečne.

Juliška bozkávala ruky. Potom hľadela, pozerala dlho na Klarissu a nevedela sa dost na ňu nahliadať a pohľadom tým natešiť a nasýtiť.

„A ešte hovorili,“ šomrala pozdejšie krútiac hlavou, že je taká staby svädnutý list! A môj holúbok ti je taká jará, taká čerstvá, krásna jako rozvíjajúca sa ruža!“

Bolo badať, že tieto úprimné, bez všetkého vypočtovania a pochlebovania prednesené slová očividomý dojem urobily na Klarissu.

Takýto otvorený úsudok o sebe a to do očí, ešte nikdy nebola počula.

„Poďte, poďte, Julka,“ náhlila pani; „okoštajte i toto, i ono, či je všetko dobré?“

Horárka spokojná bola so všetkým. A toto u tých, čo Julku dobre poznali, veľmi mnoho znamenalo.

O krátky čas po príchode bývalej dojky označoval štekot psov blíženie sa hostí. Starý Janko kukol von.

„Hostia!“

Klarissa chytrou odpásala zásterku a zpusťila rukávy.

„Zostaň tak, jako si bola!“ prosil Alexander.

„Nesvobodno!“ odvetila ona. „Keď vopred zvedia, že som ju varila, zo zdvorilosti budú chváliť všetko. Nemám rada pochlebovanie, ani nechcem nikomu na obťaž byť.“

Alexander musel zase vyznať, že sú veci, v ktorých ženské o mnoho viac taktu preradzujú, leš mužovia.

O krátky čas sedela veselá spoločnosť vókol stola horárne.

Na pravo pri Klarisse jeden ctihodný starý pán stelesnená podoba majetných, dobrosrdečných a veselých dedinských statkárov. Toto bol báta Abrahám, pisateľ listu. Vzdor svojmu pokročilému veku zdravý na tele i duchu, samý dobrý rozmar, samá veselost. Na ľavo Klarisse mladý vrstovník Alexandrov zaujal miesto Antal Podhorský, pekného držania, utešenej tváre, vzdelaný to mladík. Oproti Klarisse popri Lorántymu sedel kupec Bergheim, asi päťdesiatročný, vyholený, ale príjemný muž, znajúci zvlášte cestovné dobrodružstvá zaujímave prednášať.

Po takomto povrchnom oboznámení len to ešte chceme pripomenúť, že mužských záležitosť obchodu sviedla spolu; lebo všetci traja statkári boli spoločnými majiteľmi sviň, ktoré Bergheim obzrieť a v páde sjednania sa i kúpiť chcel.

Medzi tými štyrmi mužskými bol báta Abrahám najrezkejší, najshovorčivejší, neznajúc sa dost prenadiviť na tom, že sa s Klarissou tu sišiel.

„A po druhý i po tretí raz za odpustenie prosíme, moja drahá roztomilá pani sestrička,“ hovoril starý pán, započnúc znovu pred sadnutím k stolu pretrhnuté svoje odpytovanie, „lebo veru v skutku, keby sme to len z ďaleka boli tušiť mohli, že tento príbytok takých hostí má: veru by sme neboli na prekážke bývali.“

„Ah, teda som ja také strašidlo?“ pýtala sa Klarissa ľubozvučným hláskom, „že i samý chýr mojej prítomnosti by bol v stave zahnať hostí? Ďakujem za poklonu, Abrahám báta!“

„Dostal som Alexandre, preč som!“ smial sa starý pán srdečne. „Antalko, ratuj našu česť, povedz niečo trefného tejto krásavici! Tebe je poklonkárstvo remeslom,

i lepšie sa rozumieš k nemu, nežli takýto mne podobný starý invalid.“

Tento veselý rozmar tak dobre pristal starému pánovi. V kom len trochu veselého hnutia bolo, ten sa nemohol hnevať na jeho žarty nevinné.

Ale bár jak vtipné by i boly bývaly žarty tieto, všetky tu opätovať nemôže byť úlohou našou. Len tolko chceme o večeri poznamenať, že neznáme podobného strachu, v jakom Klarissa úsudok hostí o jiedlách ňou pripravených očakávala.

Julča nosila na stol, nezabudnúť hneď pri prvšom jiedle spoločnosti dobré chutnania priat.

Toto bolo niečo tak neobyčajného pred Klarissou, že sa zapálila a zahaňbila.

Rozmar bátu Abraháma i to na dobrú stránku obrátil.

„Ďakujeme, dievka moja, ale nemáme naň potrebu, lebo sme tolko apetytu sebou doniesli, žeby dostačil pre šesť ľudí!“

„A my sme tiež tolko varili,“ odvetila jednoduchá sedliacka. „Nech sa len ľúbi!“

Jaký divotvorný, obzvláštny, nový svet pred Klarissou! Host sa zabáva so služkou a žartuje s ňou! Ale pri všetkej neobyčajnosti svojej síce na prikry, ponížujúci spôsob.

Zemiaky a maslo pri znamenitom čaji tak zmizly, jakoby jich bol vietor zo stola zmietol.

„Veď je toto nič!“ myslela si ešte voždy ustrachovaná Klarissa; „ale kurence, kurence.“

A objavily sa i tie, podľa Juliškinej obrazotvornosti tak nastolené, že štvorhrebenná hlava do všetkých štyroch uhlov sveta zdala sa chcieť kykyríkať.

Jaj teraz, jaj! už si berú priam jich tam nechajú!

Ale jich veru nenechali!

Tak sa zdalo, že Abrahám báfa mnoho nepovedal, keď apetyt šiestych spomínal. Misa sa prázdnila, kurence mňaly.

„No, pane Bergheim,“ riekol starý Abrahám, keď na ponúkanie Klarissino náš kupec i po druhýraz si brat začal, „ačak som dobre hovoril, že nám večera i obed vynahradí? Poznám ja tohoto starého šiarkana, tá tak

varí, keď je dobrej vôle, ani hocjaký grófský kuchár!“

Alexander pohliadol na Klarissu.

Tvár jej žiarila radostou, pocitom blaženým. Oh, teda i ona! i ona vie niečo!

A radosť táto nebudla, ubudnúť nemohla ani pri tretej mise, lebo i tá sa vyprázdnená odniesla zo stola, jako to pri chutných jiedlách byť zvyklo.

Báfa Abrahám nestačil dost prenachváliť starého šiarkana.

„Urodzený pane Abraháme Dvorský, drahý môj ujče,“ riekol Alexander žartovne, „to si ja vyprosím!“

Žart tento prekvapil každého. Žiadon nevedel, kam domáci pán cieľi.

„Vyprosíš?“ pýtal sa starý, s podivom hľadiac na hovoriaceho. „Čo s tým chceš, ty podivíne?“

„To,“ pokračoval Alexander predošlým tónom, „to, že môj pán ujček drahú žienku moju takto z očí v oči starým šiarkanom menuje!“

Na rovás starého pána rozosmiali sa všetci hlasite.

„Drahá pani sestrička, ľutujem,“ riekol tento, „ale Alexander zaslúži pokutu.“

„Nezaslúži, nezaslúži, pravdu hovorí!“ smial sa domáci pán ďalej. „Lebo dľa slov bátových je tá, čo nám dnes varila starým šiarkanom; túto večeru nám ale nie moja bývalá, len teraz z mesta sa navrátišia dojka, ale sama moja ľubá, drahá žienka navarila.“

Štrnganie pohárov, smiech a dobrá vôle nasledovaly na toto objasnenie manželovo, na Abraháma ale vyriekli takú sentenciu, že je veru už len opravdovým invalidom, keď môže tvrdiť, žeby to najkrajšie žienka v celej stolici starým šiarkanom bolo.

Po večeri pán Abrahám túžobným zrakom pozeral na svoju v kútiku obločnom sa nachádzajúcu fajocku.

Alexander zbadajúc to a ani svojich hostí od jejích pozitku zbaviť, ani žienku svoju dymu doháňovému vyložiť nechtiac, riekol:

„Poďme si mi, páni moji, kým zo stola odpracú, posteľe postelú, do druhej chyže svoju dymu doháňovému vyložiť nechtiac, zafajčiť a poshovárať sa o zajtrajšej práci.“

Ostrovtip Klarissin prehliadol úmysel Alexandrov.

„Chcete utekať,“ riekla s nevýslovnou úľubou, „a od dýmu ma chcete zašanovať? Ja vás ale veľmi, veľmi pekne prosím, jestiže o tej zajtrajšej práci i ja sa niečoho dozvedieť smiem, neopúšťajte ma a nepozbavte mojej milej spoločnosti, v ktorej celú blaženosť nachodím.“

„Toto vyzvanie milostpani, je pre nás tak pochlebné,“ odvetil Antal, „že na tieto láskavé slová nie len my, ale ešte i báta Abrahám zriekne sa fajčenia.“

„Nerozumela som to tak,“ riekla lubá žienka, záporne potriasajúc hlávkou svojou. „Kým si sama požitku prosím, požitku iného pozbaviť nežiadam.“

I vyskočila zo sedadla a vezmúc z obloka tajtičku Abrahámovu, podala mu ju s týmito slovami:

„Z povďaky za peknú poklonu odovzdáva starý šiarkan.“

A neprospeľo tu žiadno vyhovárание sa a okolkovanie: Klarissa znala tak pekne a dojímavé prosiť, že mužovia konečne povolili, Alexander a Antal na voňavé cigarky si zapálili; Bergheim nebol fajčiar, báta Abrahám ale zo svojej fajky si pukal.

Nemožno tajiť, že táto zdvorilosť preca požadovala od Klarissy isté sebazaprenie. V rodičovskom dome údajne pre slabosť čuvov bola od fajčiarov voždy odstránená a ani Alexander posial v prítomnosti manželky svojej ešte nikdy nefajčil.

Klarissa teda nemohla vopred znaf: či jej táto nezvyčajná vec v skutku nezaškodí? Ale tak jej čosi vo vniutornostiach šeptalo, že táto odhodlanosť dobre jej padne, radosť bude pôsobiť jej mužíkovi. A na čo by sa nebola odhodlala tomu k vôli?

Starý pán Abrahám napchával si svoju i ohľadom rezby i barvy vyfajčenej zriedkavú tajtičku s opravdivou umelosťou, tú fajku, o nejj sa hovorilo, že už i koleso vozové prešlo cez ňu a predca sa jej nič nestalo. Keď fajka už dobre bola napchaná, tu vzal starý pán ocielku a kremeň, položil na to práchno a zakresal — i hneď sa z fajočky

príjemne kúrilo a príjemná vôňa dobrého dohánu po izbe šírla.

„Čo to tu tak utešene vonia?“ pýtala sa Klarissa prekvapená.

Báta Abrahám sa tak spokojene usmieval, jako sa len sama stelesnená blaženosť usmievať môže.

Nežným pohybom, v slušnej vzdialenosti, dva triráz máchnul rukou, v ktorej na kremeň priložené práchno tlelo, pred Klarissou hovoriac:

„Toto, milá pani sestra! Sám som ho pripravil so sanitrou.“

„Milostpani nás laskavosťou svojou už posavád docela oblažila,“ mienil Antal, „ale týmto vyslovením viem, že ste bátu na práchno pyšného, úplne oblažili.“

Vôňa práchna ešte zveličovala vôňa s verpelétskym muškateľom smiešaného štitnického. Všetko bola vôňa táto, len nie odporná, len nie na čuvy nepríjemne účinkujúca. Celou radosťou dala sa požívať.

„Toto by teda mohlo byť to hrozné,“ myslela v sebe Klarissa, od čoho ma vždy vystríhali, s čím ma tak strašili?“

No, už koho čuvy to oslabí, ten musí byť veľmi slabý, veľmi chorý.

Pri fajčení zabávala sa potom naša spoločnosť ďalej predošlou veselosťou a rozmarilosťou až, pokiaľ Julka dnu nevkročila oznamujúc, že je pre hostí v jej chyži postlaté; ti sa potom o nedlho i vzdialili, blahú, dobrú noc prajúc vzácnej a milej domácej panej a hostiteľke, ktorá svojou vlúdnosťou a duchaplnosťou v horárni dnes ztrávený večer na veky pamätným jim urobila.

VI.

Hostia spali ešte najlepšie, spal ešte i Alexander na svojej Julkou z čerstvého sena improvizovanej posteli: keď sa Klarissa odrazu ztrhla a hlasom zľaknutia k mužovi volala:

„Staň, Alexandre, horí!“

„Alexander nalakaný vyskočil a obzeral sa vokol. Oblokom, ktorý jediný na dvor vyhliadku poskytoval, a oproti ktorému pre Klarissu príchystaná postel stála, svietil čer-

vený blesk do chyže na plameň prečarujúc všetky tie predmety, na ktoré padal.

„Oheň?“ pýta sa zo sna vytrhnutý manžel.

„Kde?“

„Pozri, jako žiari, jako svieti dnu oblokom.“

Alexander obrátil ta zraky. Ale v tom okamžení sa tak chutne, tak hlasite rozosmial, že Klarissa nemohla uhádnuť, čo sa mu stalo.

„Ty milý, nevinný anjel ty!“ smial sa Alexander. „Že som ja na to zabudol! Pravda, chýžka na Čerieši nemá zavreté tably na oknách!“

Klarissa ešte vždy neznala, čo si má myslieť.

„To nenie oheň, duša moja,“ tešil ju muž, „aspoň nie zemský oheň. To je to najväčšie požehnanie Všemohúceho, najkrásnejší zjav oblohy: východ slnka.“

Alexander mimovoľne docela sviatočne riekol tieto slová, takže ony srdce Klarissy úplne dojaly.

„Nikdy som nevidela slnko vychodiť,“ hovorila Klarissa s detinskou naivnosťou, „teraz ho preca raz obzrem.“

Chytra sa obliekla, a dokým Alexander obličok stačil otvoriť, už Klarissa tam stála pri ňom.

Čarovný obraz prírody rozprestieral sa pred nimi.

Tam nad vysokými vrchami krvočervené more plameňov zahalovalo oblohu, na jehož vždy viac oživujúcej barve bolo badať vystrelovať vychodiaceho slnka papršky, ktoré červenosť báršonovú na zlatožltú barvu menily. Blesk zdal sa zapalovať na temni vyšších vrchov, vždy sa rozširujúc, nižšie a nižšie padajúc, v tej miere, v jakú sa na protivnej strane slnko dvíhalo.

Jaseňné rúcho na seba zvazšie stromy hór v storakých farbách sa menily, od letnej zelenej počnúc až do jaseňnej žltočervenej. U päty hór dolu v doline tmavé čarovné tenno sa nachodilo, dolu po zemi sriebrihmlistý závoj sa tabal staby víly nočne ztade utekaly pred svetlom slnečným do čarodejného domova, nič iného nedovoľujúc už zočiť zve-

davým dietkam zeme, mimo pohyblivého závoja jich úzkostlivo ukrývanej bez stopy miznúcej podoby.

Len pred chvíľou ešte v sviatočnom tichu trvajúci vidiek znenáhla ožíval; k zime pozostalé vtáčky hórne počali z hniezd svojich vyletovať, bystré datle červenými hlávkami, bielopunktikavými krydlami poletovali zo stroma na strom, a klopkali pyskami hlasite na kôru týchže.

Priam zas trúbenie pastiera, niektoorej na pašu sa ubierajúcej čriedy, prerážalo povetrim vždy tichšie a tichšie súc opätované od ozveny vrchov.

Klarissa, lavou rukou muža objímajúc, pravou šatku na dmúciach niadrach si pridržajúc vo vytržení obdivovala veľbu východu slnka. —

Vetričok sa zdvihol medzi halúzkami stromov a zanášal úsvitom ranním zo stromov vylúdený vzduch balsamový ku otvorenému oblôčku.

„Ranní vzduch je chladný,“ riekol Alexander, lúbym úsmevom hľadiac na vo vytržení sa nachodiacu žienku svoju, „či ti neuškodí Klarissa?“

„Tento?“ pýtala sa Klarissa, veľké, sivé oči na muža upierajúc. „Tento by mi mal uškodiť?“

Kolký, kolký obraz pretiahol cez dušu mladej žienky v tomto okamžení! Priliš starostlivá jej výchova, lekár z Nizzy, výjav v zahrade, so zapadajúcim za múrami slukom jazminová letobúdka, matkina so strachom k nim sa približujúca postava: všetko, všetko toto zjavilo sa jej v niekoľko sekundách.

„Chudera, drahá mať moja!“ zavzdychala si Klarissa, „ona dobre chcela; príliš ma lubila. Ale ja tak cítim, že dnešným dňom nový život mi zasvitol!“

So slzavými očima hodila sa mužovi svojmu do náručia. Nežne pohladil jej bohaté rozpustené vlasy a pobožkal ju.

„Nechcel som prispieť túto hodinu!“ riekol cituplným hlasom. „Znal som jasnú dušu tvoju, vedel som, že táto hodina skôr lebo pozdejšie sama od seba zavítat nám musí!“

A že za týmto druhá hodina prozaickejšia sice, ale každodenne sa opätujúca: hodina raňajkov práve tak veselá bola jako včerajšia večera, čo sa z čiastky obozretnej Julke malo čo ďakovať, ktorá zo zásoby Alexandrovej veľmi dobrou kávou a z vlastnoručne podojeného mlieka sa ustátou smotanou znala hostí učastovať, z čiastky starostlivosti Alexandrovej, ktorý sa ešte pri včerajšom v hostinci držanom obede rozpomenul na zajtrajšie raňajky a potrebné ku káve pečivo zaopatril. —

Po skončených raňajkách rozlúčili sa naši traja hostia srdečne s Klarissou, majúc ten úmysel, že si najprv všetci štyria na mieste obozruť tovar kupovať sa majúci, — tam ho i zjednújú a potom s Alexandrom sa rozlúčia, viacej sa už ani nevrátia, ale ďalej pocestujú.

Tak sa i stalo.

Antal a Bergheim na jednom a Abrahám báta s Alexandrom na druhom koči viezli sa veznúc sebou ku kočišovi za vodiča i starého Janka, ktorý každý kút a kriáčik tak dobre poznal, jako to najbližšie susedstvo svojej horárne.

Klarissa zostala so starou horárkou do návratu muža samotná. A toto spolubytia zadržalo jej príležitosť k nejednému takému slovu, ktoré pred Klarissou na dlho pamätným zostane, mohli by sme tvrdiť, že slúžilo za završenie včerajších a dnes ráno sa udavších prípadností.

„Ale už takto vo dne, bez zásterky, bez varešky,“ započala starena, keď samy zostaly, „preca by som len bola poznala moju zlatú pani veľkomožnú!“

„Mňa?“ pýtala sa Klarissa prekvapená. „Jako? Všetci ste ma nikdy nevideli.“

„Ba videla,“ svedčila starena, „videla vždy, kedykoľvek posledný rok pán veľkomožný prišiel na Čerješ.“

„Mňa?“ pýtala sa Klarissa vždy zvedavejšie, ale spolu i vždy viac pochybujúc.

„Nie takto celkom v skutočnosti,“ usmievala sa bývalá dojka vlúdne, „ale na takom malinkom obrázku, ktorý pán veľkomožný vždy sebou nosil. Keď som večer vošla sa pýtať, či ešte nerozkáže voľačo, bol ten

malinký vždy na stolíku pri posteli vyzobývaný; a smela by sa zabožiť, že keď sa ráno prebral, najprv naň padlo jeho zraky. Slabá som, človek som,“ pokračovala sedliacka svojím zvláštnym príjemným, prirodzeným prednášaním, „ja som veru bola zvedavá na to, kto by bol pôvodinou obrázku tohoto? Ráčite znať pani veľkomožná, takejto starej čeladi mnoho dovoľia, a zvlášte, kto je taký dobrý jako môj Alexander . . . Bože odpusti!“ naprávala sa, „keď ho ešte vždy jako dieťa vidím! — jako pán veľkomožný. Opýtala som sa ho. Nevyhrešil ma preto, ale usmievave mi odvetil: „Toto je, dojka moja milá, jasny anjel, sletevší s neba dolu na zem, toto je moja žienka.“ A potom zase tak nábožne pozeral na obraz ten, staby sa bol modlil.“

Kto by bol v stave opísať ten blažený pocit, ktorý tieto nehladané, jednoduché slová v srdci Klarissinom vzbudili!? Lúbiť, to môže byť, spása i zhuba; ale lúbiť a lúbenou byť takto, čisto, vznešene: to je na zem presadené nebe.

„Ale čo len krákorím tu tak dlho!?“ riekla starena krútiac hlavou. „Už som si kravičky dávno mala tu na trávičku vypustiť. Či sa nebude lúbiť jich obzrieť, pani veľkomožná?“ —

„Kravy?“ pýtala sa Klarissa zmatene, jako ten, ktorý takéto vyzvanie v celom živote svojom neočul. „Kravičky? A nekolú?“ A nehybala sa.

„Moja duša,“ riekla starena s úľobou materinskou, „jakože by som vás tak len volat mohla? Sú krotké jako baránky. Dobrá hospodárka si musí i kravičky poobzerat! A to už len viem, že jaký je dobrý gazda náš pán veľkomožný, že i paniu takú mať chce.“ —

„Poďme!“ riekla Klarissa, rýchlo sa odhodlajúc.

Jednoduchá sedliacka starena istotne neznamenala, čo vyslovila, ani netušila, jaký účinok malo u jej panej toto jediné jej slovo.

O niekoľko minút troje pekačých kráv vyšlo z nízunkovej staj. Dve uhorskej fajty s peknými rohami, tretia o veľa menšia, tmavohnedej barvy, nízunká moldavka.

Klarisse ľúbila sa táto najlepšie.

„Jaké krásné oči má!“ riekla vzdelaná pani, krotké, pekné oko zvierafa pozorujúc. „Oči?“ pýtala sa starena zadivená, ktorá sa na ne ešte nikdy snáď nepodívala; čo je po tom! Ale vemä, vemä! Dá ešte i dnes šesť holbí na jedno dojenie, pani veľkomožná, a už je tomu veru vyše štvrt roka, čo sme tela od nej odsadili. Ba kolko dávajú tie doma pod opaterou Marisinou?

Nemožno zatajit, že Klarissa zase prišla do rozpakov na tolko, že sa zapálila. Keby ju Alexander bol videl, istotne by ju bol polutoval. Čo ona znala o všetkom tomto? Kto zebý ju bol tomuto naučil?

„Veru tie menej dávajú!“ vysvobodila sa z rozpakov, ale pravdu hovorila.

„Bože môj sladký!“ divila sa horárka. „Veď Belanu ešte vlni každý obdivoval, a Lilla je opravdivá švajciarka. Už je to nie ináč, majú zľú opatrovkyňu.“

„Istotne,“ odvetila Klarissa zamyslene.

Keď sa potom kravičky za domčekom na pašu zabraly, chcela sa Juliška zase s druhou chlúbou svojou pohrdiť: vypustila husy z chlievika.

„Jaj, Bože môj!“ zvolala Klarissa odvratiac sa. „Čo chybí týmto?“

„Čo jim chybí?“ pýtala sa prekvapená horárka.

„Veď nemajú peria!“

A v skutku tak bolo. Prse mali všetky nahé bez peria, niektorá z nich, chudiatko, i krydla len tak vliekla za sebou.

„Peria?“ zadivila sa gazdiná, len teraz pochopujúc zrozenie sa Klarissino pri videní husí.

„Husičky moje nemajú peria, ale mám ho ja. Ja som jich podšklbala, ale do jaseň narastne jim ono zase, také krásne budú, jako labute.“

„Ale jich to musí veľmi bolet!“

„Veru, pani veľkomožná, nepadne jim to tak dobre jako by miesto toho kukuricu dostávaly; ale veď sú preto husy, aby nám peria dávaly. Pekný groš príjde z toho, ešte len i u mňa! Mne môj s'arý ani krajciar nedá ani na oplecko, ani na sukňu, ani na šatku. Peria husí ma šatí. A teraz štyri roky som na martinský jarmok i mužovi ešte klobúk

kúpila, no, i tu i tu na kus dohánu sa mu chudákovi z toho ešte dostane. Či Mariša nepodšklba dvaraz?“ doložila mimovoľne.

„Ja som aspoň nevidela!“ riekla vždy vážnejšou sa stávajúca Klarissa, a celou napnutosťou očúvala slovám Julkiným.

„A za to veru nech ju ráci veľkomožnosť vaša na otázku potiahnúť, lebo hej terajšia čelad je prefikaná. Tým horšia, čím obznamennejšia. Tu i tu nezaškodí i pokričať; nech sa len líbi raz tieto pekné ruky o ten stihlý driečik podoprieť a nôžkami dupnúť, taktó hla, ale z raz-dva povedať: ‚Jasná strela okovaná!‘ a uvidíte pani veľkomožná, že na druhýraz dostanete i krydelné, nie len paperia.“

„Od večera som ustavične v škole,“ riekla k sebe Klarissa, „a vyznať musím, že práve teraz nie v tej najlahšej triede.“

Asi o hodinu vrátil sa Alexander.

O desať menším potom pohli sa domov.

Keď stará Julča pri rozlúčke panej svojej ruky bozkávala a za odpustenie prosila: jestli by snáď niečim bola urazila, Klarissa oboma rúčkama vrelo tisla tvrdé vyrobené ruky starencyne.

„Ba zaviazaná som vám mnohou povďačnosťou!“ riekla opravdu povďačným hlasom. „Požehnaj vás za to milý Pán Boh!“

VII.

Medzi všetkými rozhovormi na zpiatočnej ceste len jeden jediný chceme poznačiť.

„Zajtrá,“ riekla Klarissa, rúčkama tlapkajúc, „stanem včas a prekvapím Marisu. Poviem jej, čo má variť, vydám jej všetko k tomu potrebné. Vopred viem, jako sa bude diviť, horsiť a potom spolu so mnou radovať!“

Zdalo sa, že Alexander mal vôľu k tomuto niečo poznamenat; bolo patrné i to, že sa ináč namyslel a len toto podotkol:

„Jak ti tak líbo, urob to, Klarissa...“

A Klarissa urobila tak

Ešte večer pred ľahnutím a pred vzdialením sa Betky, opatrne otvorila obloky, vytiahla záclony, aby ju svit ranní zo sna zobudil.

A nebola v očakávaní svojom sklamaná.

Pozdejšie sa zodudila síce jako včera, ale predsa včiasšie, jako predtým zvykla bola.

Chytra sa obliekla, potišku vykradla zo svojej chyže a išla rovno ku chyži kuchárkinej. —

Jako sa tá bude diviť, jako tešiť.“

Z chyže Marišinej bolo čuť rozhovor.

Klarissa zastala opatrne pri dverach.

„Snad len nenie niekto cudzí.“

Nebol tam nik cudzí. Klarissa rozoznala hlas Betkin. Ešte sa tešila, že i tá bola prítomná. Šla bližšie, ruka jej už temer na klučke bola, keď zrazu stĺpom zmeravená zastala. Nechcela počúvať, ale podivenie ju temer ku zemi prikovalo.

„Vedela som ja to, že jej s tou poviedkou o horárke žeravé uhlie podložím pod hlavu,“ smiala sa chyzná hlasite. „Hľa hrdopýška priam si sadla na kočku, svojmu slavnému pánovi. Budem jej ja takýchto vecí ešte rozprávať viac, potom nech sa nám opováži pán hrozíť, že všetko odhalí pred našou paňou, že nás preč vyženie!“

Klarissa s pohľadom opovrzenia pohliadla na dvere, s pocitom toho najtrpkšieho sklamanja obrátila sa nazpät do svojej chyže ešte tichšie, ešte opatrnejšie, leš bola prišla.

Zobudila manžela. Vyrozprávala mu všetko; na vzájom len to ho prosila, aby jej vyjavil, v čom tá jeho hrozba záležala?

„Dozvedel som sa po niekoľko dňoch po svatbe našej,“ hovoril Loránty, „že tieto dve stvory v tom najtuhšom usrození medzi sebou, zpreneverenia za zpreneverením páchajú proti nám. Za mnoho menšiu som vec tú z počiatku považoval, lešby pozornosti mojej zasluhovala; nové udalosti však nukaly ma k obozretnosti. Povinný som tým bol dobru nášmu, ale povinný i oproti druhej našej čeladi, ktorej by to neslúžilo ku etí, keby v spoločnosti kmínov a klamárov slúžili. Dával som teda pilný pozor na ne, a tu som sa chytra presvedčil, že ony tvoju anjelskú dobrotu, srdečnosť na ten najpodlejší spôsob zneužívajú. Položenie moje, drahá Klarissa moja, vyznám ti úprimne, bolo veľmi ťažké. Znal som, v jakej miere malý dôveru u tvojej pani matky a u teba, bál som sa

teda vás obrazíť, keď hneď v prvej dobe nášho sobranie sa, tie by som oddialil, ktoré v zaslepenosti práve láska matky svojej postavila k boku tvojmu. Ale volačo som musel urobiť. Zavolať som jich k sebe, odhalil som pred nimi jich klamstvá, ale spolu som jim i zabudnutie a odpuštenie toho slúbil, jestli by sa polepšili. Nedávno si práve mala návštevu, vyviezli ste sa na prechádzku, a ja som tento čas k tomu použil, aby som prisne s nimi pohovoril a jich napomenul. Osvedčil som jim i to: že jak jich pri novom skutku dopadnem, vtedy vyradím tebe a pani matky našej všetko, a použijem svojho práva skutočným jich oboch odstránením. Tomuto predišť, alebo aspoň srdce tvoje ostňom bolestí raníť chtiac, vynašla si Beta tú poviedku, dosť zlostne nastrojenú, ktorá ta predvčerom so mnou išť prinútila.“

Medzi skúsenostiami predešlých dní bola táto pre ňu najtrpkješja. Včera ešte mladá, ešte dieťa bola Klarissa: teraz už vkročila do zralejšieho veku; teraz sa naučila poznať, že jesú i planí ľudia, že jesú i zlostné srdcia.

Asi o štvrt hodiny bolo počuť dvojnásobné cenganie z chyže Klarissinej. Volala Marišu.

Mariša zadivená jakoby vo vyjavení, nevedela, kam sa diať.

Cestou sa už k tomu pripravovala že rozkazy a zákazy veľkomožnej pani Galantayčky zopätuje prisne Klarisse: jako sa opovážuje takto v čas stávať!?

Ale jako dnu vkročila k panej svojej, jeden pohľad na jej šlachetnú, vážnu tvár bol dostatočným k tomu, aby Mariša ešte i to zabudla, že pani veľkomožná Galantayčka jestvuje.

„Čo rozkážete?“ riekla kucharka a klúčiarka takym pokorným hlasom, jakoby v celom živote svojom nikdy ináč nebola znala hovoriť.

„Odvzdajte mi obe svoje klúče!“ rozkazovala Klarissa prisno vážne so žiadnu protimlavu netrpiacou rozhodnutostou. „Od dnes zaopatrim si dom sama!“

Teraz zavdala sa po prvýraz príležitosť, že sa Mariša zabudla usmievať.

VIII.

Sotva potrebujeme spomínať, že Istivé dve služby po udaných výjavoch nemaly dlho miesta v Lorantovskom kaštieli.

Neboly priam prepustené, lebo dobrota Klarissina tak súdila, žeby sa takého rýchleho prepustenia i príčina udať musela; jej šlachetná hrdosť nechcela sa na tolko znížiť, aby to verejne prednášala.

„I toto patrí do života,“ hovorila Klarissa. I toto sú také omrzlosti, ktoré sa iste často opätovať budú. Dobré mi je i tie poznať; má-li sa este i zo mňa raz dobrá gazdina stať, to len tak docielim, keď ma okolnosti moje čím viacej nútia budú k opatrnosti a starostlivosti.“

Ustavičné pozorovanie, neprestajné a prísné protizorstvo, pri tom tá úctu vzbudzujúca odmeranosť, ktorá dôveru nadužívšiu čelad od pánov jejich v úplnej úctivosti vždy vzdialenu držala a žiadno sblíženie sa nedovoľovala: všetko toto povážiac, kaštieľ Lorantovský stal sa pre služobné v dome pani Galantayčky rozpustené miestom nesnesiteľným.

Samy službu konečne vypovedaly.

Klarissa výpoveď prijala chladne; ani jedným jediným slovíčkom jich nezdržiavala, a po vypršanom čase boly prepustené.

„V takýchto pádoch, drahá moja Klarissa,“ posmeloval Alexander žienku svoju, „najlepšie je tým sa potešiť, že jedna išla, druhá príjde.“

Sotva po dvoch týždňoch po prepustení čeladi, pribehla Klarissa celá rozčulená k manželovi s otvoreným listom v ruke.

„Čítaj,“ riekla s patrnými znakmi omrzlosti, „a vysvetli mi to, jestli si v stave!“

Alexander prevzal list a čítal.

„Utrápená, nešťastná dcéra moja! Oh, že do budúcnosti nikdy vopred vidieť nemôžeme! Oh, že sú ti mužovia takí Istívi! Všetko viem, a len nad tým plačem, že sa to od druhého, a nie od teba dozvedám! Prečo si mlčala!? Jedon jediný vzdych by bol dostatočným býval, aby som ťa prinavrátila životu! Ale ty si ani len ten vypustíš nesmela ubohá, jedinná dcéra moja! Chýr o tvojom utrpení nemoc mi zapríčinil. Dnes

ti môžem po prvýraz písať; napozajtrá sa pohnem, príjdem si po teba, aby ťa tyranovi vyrvala, aby som ťa nazpät dostala k sebe a kým žijem chránila ťa a objímala. Oh, keď si už tolko trpela, poshovej ešte pár dní, potom sa o blaho vernejšie a pilnejšie postará, tvoja zkormúčená, ale teba vrelo milujúca matka.“

„Rozumieš tomu?“ vykrikla Klarissa, ani nedočkajúc vyslovenia posledného slova.

„Rozumiem!“ odpovedal Alexander, spojene sa usmievajúc.

„Vysvetli mi teda!“ náhlila žienka nedočkave.

„Jedna z tých prepustených dievok to luhala na mňa pred matkou, že som ťa ja prinútil k zmene dosavádneho spôsobu života a ty následkom môjho tyranstva už nad hrobom stojíš, ale bojíš sa požalovať. Teraz už príjde matka, aby ťa odo mňa na večné veky preč vzala.“

„Ale ja nepôjdem!“ vykrikla Klarissa, vrelo obejmúc manžela a ľubou naivnosťou pýtajúc sa ho: „Alexandre, k tomu mama už viacej nemá práva?“

„Nemá, sladký anjel môj!“ usmieval sa Alexander a sladkými bozkami pokrýval ružové štebotajúce perny. „Nie len že nemá práva, ale keď ťa zočí, ani len úmyslu mať nebude.“

„Ale viem, že budeme mať oba od nej počúvanie! Alexandre!“ dodala prosebne, „smiem jedno prosiť?“

„Rozkáz!“

„Na ten deň, v ktorý mama k nám príjde, zavolaj sťa hromosvody bátu Abraháma a Antala. Vieš, čo som jim všetko podlžná, a potom vieš,“ dodala s nevýslovnou úľubou, „keď je i druhý prítomný, nevykarhajú tak človeka.“

* * *

Pekné, jasné zimné bolo to odpoľudnie, v ktorom staromódny koč rýchlymi koňmi ťahaný uháňal krivolakou cestou ku kaštieli Lorantovskému.

Vdačného hosťa mohol prinášať, lebo sotva sa hintov na prvom zákrute ukázal, už mu domáci v úsrety bežali a u vchodu štyr-

členová spoločnosť ho očakávala: Alexander a Klarissa, bába Abrahám a Antal.

Hintov predbehol, zostal, dvierka jeho sa otvorili a z prosried, na sibírsku cestu dostatočných, prámov, bundy a kapišonov a veľkých šatiek tento výkrik bolo čuť:

„Klarissa moja!“

„Maminka moja drahá!“ zazvonil utešený, lúbezný hlások mladej panej a v najbližšom okamihu, plačúc od radosti, ležala dcéra v náručí matkinom.

Čas vyhladával sa k tomu, pokým pani veľkomožnú Galantayčku v stave boli vykrútiť z tých rozličných zakrúcanín a kobercov.

Alexander unúval sa tým s opravdovou synovskou úctou a oddanosťou; on ju i z koča vyzdvihol, on ju i popod ramená do predsiene zaviedol.

Klarissa ešte raz pozdravila tu matku, ešte raz jej ruku bozkala, a potom zastala a jej milá tvár, jej živé oči ešte i nad slová zreteľnejšie vyjadrovať sa zdaly túto jej žiadosť:

„Oh! pozri si mať, dcéru svoju, a uspokoj svoje zkmormúčené srdce.“

A Galanthayčka ju i obzrela.

A videla pred sebou kvetúcu, utešenú mladú ženu, s kvetúcimi čerstvými ružami vo tvári, s tými hneď na matku hneď na muža uprenými výmluvnými, belasými spokojnosťou prezradzujúcimi očami.

Toto nepoznať, to nevidieť bolo čírou nemožnosťou.

Pani Galanthayčka, ktorá poklony Alexandrove z prvu len chladne odvetúvala, teraz vrelejšie mu stisla pri podaní ruku a prenikave riekla:

„Syn môj drahý!“

A kto v stave bol nazrieť sa do jej duše, ten pod týmto oslovením mohol to rozumieť

„Odpusť mi, oklamali ma, ja som sa mylila!“ —

A keby pani Galantkayčke dakedy to bolo na um zišlo, žeby rozličné dni roku podľa udalostí udavších sa v nich bola pomenovala, tak by dnešnému dňu bola musela dať názov: „deň divov.“ Lebo to je nepochybné, že, čo dnes v spoločnosti dcéry svojej počula, videla a zkusila: toho jedna

každá čiastka by bola zaslúžila čo prsteň vsadená byť do retaze všetkých jej podivov.

Keď zavítavší drahý hosť z cesty si už trochu vydýchol, údy svoje rozohrial: Klarissa ju požiadala, aby, kým je ešte deň, mohla matke svojej celé svoje hospodárstvo ukázať.

Najprv vniutornosť domu obzrely, čistotu sa jasajúcu kuchyňu; potom cez dvor previedla ju do väčšej komory, do ktorej vstupujúci nevedel, čo by mal prv obdivovať: bohatstvo, či čistotu a poriadok, v jakom sa všetko v nej nachádzalo počnúc od priestraných sýpok až po na riečice, ktoré na povali visely.

Kým by ešte byly ztadeto vykročily, Klarisse odkrojila kúsok z jedného započatého čierneho chleba a tlčenou solou ho posypala. Pani Galanthayčka nebola v stave si to v rýchlosti predstaviť, čoby jej dcéra vlastne s tým chcela.

Sotva vystúpily zo sypárne, keď pani Galanthayčka od strachu vykrikla.

„Nazpäť, Klarissa!“ volala. „Kravy idú!“

Ramená rozprestrela naproti dcére, aby ju svojim vlastným telom chrániť mohla.

„Práve tie som čakala.“ odvetila Klarissa, ľahko sa z náručia matkinho vyvinúc. „Videla som, že jich pastier pri studni napájal.“

S tým niekoľko krokov v úsrety kravám urobiac, vlúdny hasom zvolala:

„Lilla!“

Utešená švajciarka vystúpila zo sredu iných kráv a bežala k panej.

Táto smelo podala kravičke posolený chlieb, poklepala jej malými ručkama svojimi na čelo, hovoriac:

„Choď na miesto, kravička moja!“

Pani Galanthayčka neznala, kam sa diať od divu.

Páni dívali sa na všetko toto z obloka.

Keď sa matka s dcérou zase do salonu vrátili, keď o nedlho lampy doniesli, keď sa živý rozhovor rozpriadol, pýtala sa konečne pani Galanthayčka dcéry svojej:

„Mnoho nového som videla, ale by som rada počuť ešte i niečo starého. Či si ešte zvykla hrať na fortepian, Klarissa?“

Bolo badať, kam cieľ táto otázka.

Klarissa p sadila sa ku klavieru.

Najprv hrala z Chopinových valcerov tie, ktoré sa jej matke najviac ľúbily; potom sa k Mendelsohnovým piesňam bez slov vrátila, konečne, jako by hru svoju korunovať chcela, zahrala Beethovenovu sonatu, práve tú, ktorú sa v dievčatskom veku doma nikdy nemohla naučiť.

A všetky tieto kusy tak obratne, s takou spôsobnosťou, technikou a spolu s takým výrazom hrala, že sa matka zase len zadivila, a musela si vyznať:

„Nič nezabudla, ba pokročila.“

Večera minula sa v dobrom rozmare.

Abrahám báfa bol v takom dobrom rozmare, že niekdy až k slzám rozosmial celú spoločnosť. Na staré dobré časy sa rozpomínal, keď on ešte za času svojho potvárašťa s terajšou pani Galanthayčkou menuet tancuval, zvlášte na skvostnom bále pri príležitosti úvodu nadžupana; mnoho pripomínal z časov týchto, čo obzvláštne Galanthayčku veľmi zaujímal sa zdalo.

Po večeri vrátila sa spoločnosť zase nazpät do salonu. Klarissa odrazu zmizla, v okamžení ale zase sa vrátila, v ľavej ruke na peknej sriebornej tácke cigary a v pravej chytrečnú báfa Abrahámovu fajku nesúc, ktorá nielen že bola napchatá ale na vrchu ešte i horiacim práchnom opatrená, ktoré sa už na žeravý uhol zmenené svietilo a dymilo na jej vrcholi.

Mladších pánov cigarami núkala domová pani a starému podala jeho obľúbenú fajčku.

Žiaden nebol zajiste v tejto spoločnosti, koho by starostlivosť Klarissy nebola prekvapila, ale nadovšetko divila sa pani matka na tom, ktorá nemohla zhrozenie svoje v sebe udusiť, vyvolajúc:

„Klarissa, či vieš, že lekár...“

„Len chorých vystríhal pred týmto“, doplnila Klarissa reči matkine, ku ktorej náhle sa sblížila, ku nej sa posadila, áno i jej ruku do svojej chytla. „Ja som sa ale, Bohu bud chvála, maminka moja, už vyliečila!“

Pani Galanthayčka trochu sa zadumala.

Klarissa zbadala to, a aby radosť návsťevy svojim držaním sa nepokalila, jakoby

sa z predošlých bludov matkiných snaď vysmievať chcela, takto pokračovala:

„Áno, vyliečená som, dobrá, drahá matka!

Vďaka vašej materinskej starostlivosti, ktorá ma jako dieťa zachránila, a vďaka potom starostiam životným, ktoré ma jako ženu otúžily. Jako dievča nepoznala som jich, lebo sa druhí starali o mňa; jako žena, povinná som bola jich poznať, lebo mojou úlohou je už teraz, aby som sa sama starala o seba. Chcela-li šťastnou byť, žene nebolo svobodno viacej bezstarostný, pannenskému podobný, život viesť. Okres jej účinkovania širil sa, pozornosť svoju na viac strán musela obrátiť. Oj, a drahá matka moja!“ pokračovala s takým nadšením, že matka s podivením, páni ale s pohnutím ju očúvali, „účasť na týchto starostiach, na týchto prácach, dla môjho presvedčenia a mojej zkušnosti, tak sa srovnáva s našou náturou ženskou, tak je nevyhnutelnou požiadavkou blaženosti ženského srdca, že kto sa z toho lebo samo chtiac, lebo z prinútenia vylúči: takú medzeru, takú prázdnotu bude vidieť vókol seba, ktorá sama v sebe je už hotovým nešťastím, ale na také myšlienky a predmety obráti svoju pozornosť v nedostatočnosti zamestknania, ktoré sú hotovým nebezpečenstvom, hotovou záhubou. Odkedy starosti životné kolko tolko poznám, odkedy som si ten okres činnosti, v nomž sa mi pohybovať svätou povinnosťou vynašla; život mi je odtedy opravdove milý a vzácny. Odtedy ma nestrašia tmavé obrazy, lakajúce mátohy; odtedy žije v srdci mojom to blahé povedomie, že nenie ani moja bytnosť bez cieľa; odtedy sú mi i pozitky duševnie, toto najšlachetnejšie zamestknanie, duše našej milšie, lebo mám na ne protiváhu, mám, čo ma chráni pred tým, aby sa mi zunovanými a pozdejšie bez zaujímavými staly. Po materinských, po vätších menších domácich starostach hladá duša naša celou radosťou tie predmety, ktoré ju pozdvihnú; a i tieto len na tento spôsob sú v stave dať pozitok opravdivý. Vďaka milosti Božej a vášmu starostlivému materinskému vychovávaníu, obdarila ma príroda zdravým telom! V tomto zdravom tele zachovať zdravú dušu, ochrániť ju pred malomyseľnosťou, chorou obrazotvornosťou, vymy-

slením nešťastím: toto mne jako žene povinnosťou učineno, za prosriedok dano k tomu — verím, že nie bludne — a toto som si zvolila, že podiel brať budem na jednej každej, k môjmu ženskému povolaniu a postaveniu prináležajúcej práci.“

S našim bätom Abrahámom teraz od dávnych rokov po prvý az zase to sa stalo, že pre napnuté jeho pozorovanie hneď pri prvých púšťaných kotúčoch dymu úplne vo fajke mu zhaslo. Ale na miesto toho okolo srdca tak mu podivne bolo, taký sladkobólny pocit v ňom sa vzbudil, ktorý sa vždy zveľičoval, vždy soslilňoval, vždy viac niadra jeho

svieral, až konečne v slzách priechod si urobil, a v týchto z perní jeho idúcich slovách sa označil:

„Keby som bol mladý: ženou, keď som už starý: dcérou bych vás rád menovať. Pan Bôh nech požehná vašu šlachetnú dušu!“

A s tým ani dovolenie k tomu si neprosiac, šiel k mladej krásnej žene, k srdcu svojmu pritisol jej hlávku, pobožkal jej čelo, a to staré dieťa potokom lialo slzy radosti.

A manžel videl bozk tento, bozk cudzieho človeka na čele svojej ženy, ale preto neprišlo mu do umu, aby sa pohoršil na ňom.

Miloslav Dumný.

Drotárova zábudka.

Šikujú chudáka,
Šikujú drotára
Z mesta do temnice,
Že načo sa tára.

Po ulicach načo
Sem i tam sa motá
A kričí; a za to
Čaká ho pravota.

Z počiatku počúva,
Hneď na to zabúda;
Kolko žene doniesť,
Na myslí prehúda.

I prijdú ku dvoru
A tam sám kráľ býva,
Tu drotár o peknom
Zárobečku sníva.

Zijde mu z pamäti,
Zač ho chcú vážňovať;
Zastane, zavolá:
„Daj hrnce drotovať!“

Ján Čajak.

Stručný nástin grecko-rimanskej mythologie.

Podáva *Karol Ruppel* dt.

(Pokračovanie a dokončenie.)

Artemis či *Diana*. Artemis, dcéra Zeusa a Latony, sestra Phobosova, bola bohynia polovačky a mesiaca. Často ju zamieňali s Persephonou a Hekatou a zvali ju bohynou smrti. Jako bohynia mesiaca nosila meno *Selena* a *Luna* a bola medzi nižšie božstvá vradená. Už jako útle dievča zaumienila si s povolením Zeusa, že zostane navždy svo-

bodnou, a ačkoľvek jedného pekného mladika menom *Endymiona* tajne lúbila, preca zostala svojmu predsävzatiu vernou a pomstila najvätsou ostrosťou každé previnenie, ktorého sa k jej sprievodu dané nymphy proti tomu dopustily, tak ku pr. *Daphneu* obrátila na bobkový strom a *Kallistu* na medvedicu. Prísne potrestala, ba ukrutnou

bola proti tým, ktorí jej božstvo a jej panenskú urazili. Dôkaz čoho nám podávajú *Orion* a *Aktaeon*, dva chýreční lovcia, z ktorých poslednejší bol ňou na jeleňa pretvorený a od jeho vlastných psov roztrhaný.

Jej najmilšia práca bola poľovačka, ktorou sa smelou a bojovnou stala. Svojím šípom vedela veľmi dobre trafiť, čím sa stala nielen svojmu otcovi Zeusovi v boji oproti Titanom a Gigantom veľmi osožnou, ale i Trojanským v ich boji oproti Grekom výdatne pomáhala. Všade, kde Phöbosa ctili, obetovali i bohyni Artemis a stavali jej chrámy, z ktorých najkrajší, najnádhernejší, čo vraj siedmy zážrak sveta bol považovaný ten v Ephesuse. Chrám tento bol z mramoru a mal jónické stĺpy. Herostrates ho zrúcal. Zvery a ovocie, k obeti tejto bohyni určené, musely byť čisté bez škvrny. Zsvätené jej byly jeleni, psi a prvotiny z úrod poľných.

Na vyobrazeniach poznáme Artemis po štíhlejšej postave, v ľahkých, udvihnutých šatách, v sandaloch, na pleci tulec so šípmi, často drží v ruke luk a kopiu, po boku kopov alebo srna. Čelo krásli polmesiac. Často jako *Lund* alebo *Selena* zjavuje sa mimo toho polmesiacca v dlhých šatách, vo vynášajúcej sa podobe na voze, ktorý kone, alebo jeleni alebo i býky tahajú.

Dionysos alebo *Bachus*. *Dionysos* bol bôh vína a ochranca divadla. O jeho narodení rozprávali greckí básnici nasledovne: Zeus miloval *Semelu*, dcéru kráľa *Kadmosa* z *Théby*, začo žiarlivá *Here* uzavrela ju zničiť. I prišla k nej prestrojená v inú osobu, a keď si jej dôveru získala, naviedla ju, aby Zeusa prosila, by tento raz v celej svojej božskej sláve a moci k nej prišiel. Zeus povolil jej žiadosť a zjavil sa jedného dňa s hromom a bleskom, táto, v blízkosti tak mocného boha, náhle umrela. *Hera* nasýtla svoju pomstu; Zeus ale zachránil šťastne život svojho dieťaťa *Dionysosa*, a dal ho, z bázne pred *Herou*, tajne krotiť niektoré *Nymphy* pod dozorstvom *Sila* vychovávať. *Dionysos* dostal preto meno *Dithyrambus* t. j. dvaráz narodený. Keď dorástol, precestoval všetky krajiny až do najposlednejších končín *Indie*, učil národy víno dochovávať a mnohým iným

umeniam, jako i dôležitému prislúhovaniu práva a spravodlivosti, tak že od všetkých národov čo najväčší dobrodinec ctený a vážený bol. Na jeho cestách doprevádzaly ho *Satyry*, *Tauri*, *Maenady* alebo *Bachantky*, ktoré s krikom: „Evan, Evoe!“¹⁾ pred nim šly. Raz na svojom výlete našiel na ostrove *Naxos* *Ariadnu*, dcéru *Minosovu*, ktorú *Theseus* z jej otcovského domu odviezol a tam opustil, a okúzlený veľikou krásou tejto kniežacej dcéry vyvolil si ju za ženu. V *Grecku* bol veľmi ctený menovite na vrchu *Cythaeron*, jako i v *Itálii*, kde ho *Bachus* om a jeho slavnosti *Bachanalie* menovali, ktoré byly práve s takou divokosťou a rozpustilosťou vydržiavané jako v prvých časoch v *Grecku*, a preto byly pozdejšie zákonom obmedzené, potom ale celkom zrušené. Zsvätené mu boli: vinný kmen, brečtan a granátový strom, zo zverov *tiger* a *leopard*. Obetovali mu *capov* a *svine*.

Bachus býva vyobrazený jako pekný mládenec, temer ženského vzezrenia, bez brady s kučeravými vlasmi, ktoré krásli brečtan a révové halúzky; niekde je srnacu kožou odiaty, na čele s malými roškami, často tiež na voze, ktorý *leopardi* a *tygri* tahajú, alebo jazdí na daktorom z týchto zverov. Révou otočená berla, *Thyrso* zvaná, a nádoby k pitiu sú jeho odznaky.

Hermes či *Mercurius*. *Hermes*, syn Zeusa a *Máje*, bol poslom a prosredníkom medzi bohami, bôh kupcov a rečníctva, ochranca verejných úmluv, ba i bôh zlodejov. V podsvetí mal meno *Nekropompos*. *Phöbos* daroval mu trojlistový prút šťastia a nešťastia, s ktorým vraj keď sa živých dotkol, pohrúžil ich do smrteľného spánku, mŕtvých ale zobudil z neho. Už v útlej mladosti svojej podal *Hermes* dôkazy neobyčajnej lživosti a prehnosti, ktorú najmä tým na javo dal, keď *Phöbosovi* odviezol dobytok, ktorý tento počas svojho vyhnanstva z *Olympe* v službe *Admetovej* pásol; keď ďalej Zeusovi *scepter*, *Aphrodite* opásku, *Poseidonovi* trojzubeč, *Aresovi* meč, *Hephaestosovi*

¹⁾ Evanslieder = *Bachusove* piesne; *Trinklieder*, *Jubellieder*.

klieste, Phöbosovi luk a šíp a stookému Argosovi Jo odcudzil, ktorú Jo vraj Zeus, aby ju pred pomstou žiarlivej Hery zachránil, v kravu obrátil, Hera ale, spozorujúc klam, dala kravu Argosovi strážiť. Jako ochrancovi hradských ciest stavali Hermesovi na cestách sochy, ktoré pozostávaly z kameňného balváu bez rúk a nôh len s hlavou Hermesovou. V Grecku a v Ríme bolo mu viac chrámov a slavností zasvätené, pri ktorých mu hlavne jazyky rozličných zvierat čo bohovi rečníctva jako daň obetovali.

Hermes sta posol bohov vyobrazený býva jako štíhly mladý muž, s okrydlenou berlou, okolo ktorej sú dva hadi, symboly to múdrosti, ovinutí, s okrydleným klobúkom na hlave, ba i dvoma malými krydlami na nohách, znakom to rýchlosti. Často drží v ruke lýru, čo jej vynálezca, a jako bôh kupectva má mešec v ruke. Vidáť ho i s baranou hlavou, vedľa neho pes alebo kohút, sta symboly jeho výkonov.

Eros či *Amor*. Eros, syn Aphrodity a Aresa, bol bôh lásky, najmocnejší bôh, len Pallas Athene, Hestia a Artemis mu vzdorovaly. On nosil luk, tulec a šípy, ktoré i Olymp i Tartaros dosiahly. On poranil svoju vlastnú matku viaceráz a svojou facklou priviedol do ohňa nebo a zem. Jeho láska ku Psyche je jedna z najkrajších bájov starého veku. Psyche, dcéra kráľa z Kréty, bola tak krásna, že ju považovali za rovnú Venuši. Z pomsty nad tým rozkázala Aphrodita svojmu synovi, aby roznieťil lásku v srdci tejto smrteľnici k jednomu vývrhelovi človečenstva. Eros, shliadnuc Psyche, zahorel k nej láskou. Psyche sa stala ťažkomyselnou. Jej rodičia zpytujú sa vešby Phöbosovej a dostanú tú úpravu, aby svoju dcéru v smútočnom vystrojení na jedno bralo zaviedli, lebo že je určená stať sa nevestou jedného okrydleného draka. Už stojí, oplakávaná od svojich, na závratnej výšine, keď ju naraz jemný zephyr¹⁾ zdvihne a donesie do krásneho zámku. Tu sa síde v tmavej noci

¹⁾ Zephyr = chladný, príjemný západní či večerní vetierok.

s Erosom, ktorého ale nevidí a nezná; on upozorňuje svoju milenkú, aby sa nikdy nepokúsila chcieť ho bližšie poznať. Medzitým zatúži Psyche po svojich sestrách a chce jich vidieť, Eros konečne povolí jej prosbám a zephyry donesú tieto do jej rajského bytu. V sestrách vzbudí sa závišť a ony doliehajú na šťastnú, aby prvšiu príležitosť použila, by svojho milenca vidieť a poznať mohla. Psyche dá sa nahovoriť, a vezme, keď Eros spí, lampu a dyku, aby ho, jestli je dáka nestvora, zavraždiť mohla; ale keď shliadne krásneho syna Aphrodity, zlakne sa a horúca kvapka oleja padne na obnažené rameno spiaceho; tento sa prebudí, robí jej výčitky pre jej zvedavosť a utečie. Bez útechy opustí Psyche svoj hrad a hladajúc svojho milenca, prejde všetky krajiny. Konečne oželená vrhne sa k nohám matky hnevajúceho sa boha. Táto ju ťažko zkusuje; potom jej rozkáže ísť do podsvetia a doniesť od Persephony krásu udržujúcu masť. Ona šťastne vykoná, čo jej bolo naloženo; už ide z podsvetia, už vidí svetlo z nadsvetia, keď naraz — púdená zvedavosťou — otvorí nádobu, z tejto vystúpi omračujúca para, a — Psyche upadne do smrteľného spánku. Eros jej beží k pomoci a zobudí ju. Teraz je už i hnev Aphroditin ukojený; Eros slávi svoju svatbu so Psychou na Olympe a manželka boha lásky obdrží nesmrteľnosť. V Grecku svätili veľmi slavnostne Erosovi k úcte takzvané Erotie, a zasvätili mu ružu a kohúta. —

Vyobrazený býva jako okrydlený chlapec alebo jako sotva z chlapeckého veku vystúpivší mládenec milej ale šelmovskej tváre, sediaci na orlovi alebo na delphine, alebo i na lvovi; tiež s facklou v ruke. V Ríme bol *Amor* i *Cupidom* menovaný. Psyche, t. j. duša, býva sta symbol duše jako motýl vyobrazená; čo Erosova milenka ale jako útla okrydlená panna s lampou v ruke.

Hebe abo *Juventus*. Hebe, dcéra Zeusa a Hery, bola bohyňa mladosti, zastávala na Olympe úrad nalievačky a podávala bohom čašu s nektarom. Keď sa raz vo svojom úrade nepozorne chovala, bol jej odňatý a Gany-

medovi daný. Keď bol Herakles do Olympu prijatý, dostal Hebe za ženu.

Vyobrazená býva Hebe jako mladé dievča v ľahkom obleku ružami ovenčená a čašu s nektarom v ruke. Menovala sa i Ganymeda.

Themis, jedna z Tytanidiiek, bola bohyňa spravodlnosti, Zeusova prvá manželka a matka Hôr a Mairov. Ona obdržala od svojej matky Gaebi Oraculum (veštbu) v Delphi na Parnasse, prenechala ho ale pozdejšie Phôbosovi a preniesla umenie veštby na neho. Jej veštbu prijímali sami najvyšší bohovia, a Zeus si len zato nevzal Thetis, jednu z Nereidiiek za ženu, lebo mu Themis odrádzala, tvrdiac, že to bude jeho nešťastie. Ona priučovala i ľudí veštbe, bohoslužbe, učila zákonom a všetkemu, čo k udržaniu poriadku a pokoja potrebné je. V Grecku ju na mnohých miestach vysoko ctili a viac chrámov jej k úcte postavili. Rímania, ktorí ju Justítiou menovali, zasvätili jej na Capitole jeden chrám. Na starších vyobrazeniach vidíme ju jako dospelú ženskú s veľkými očima; pozdejšie ju vyobrazovali so zaviazanými očima, držiacu v jednej ruke meč, v druhej vážky.

Bellona. Pôvod Bellony udáva sa rozlične. Zväčša ju držia za sestru Aresovu, ktorého voz ona spravuje, alebo pred nim ide, keď on do boja tiahne. Jej najchýrenejší chrám bol v Comane v Pontose. V Ríme mala viac kostolov. Vyobrazená býva v mužskom pristrojení so šišakom, kopiou a štítom, s kr-

vavými, rozpustenými vlasmi, máchajúc v ruke faklou alebo bičom. U Grekov bola Bellona pod menom Enyo známa a patrila medzi nižšie bozstvá.

Janus bol národný bôh Rímanov a Grekom neznámy. Syn Coelusa a Hekaty, bol múdрым a dobrotivým kráľom Italie, učil svojich poddaných dorábaniu vína, uviedol jemnejšie mravy a obyčaje, a vystavil viacej miest. Keď Jupiter vyhnal Saturnusa, prijal ho Janus a sdielal s nim vladárenie v svojom mocnárstve. Saturnus z povdačnosti zato obdaroval ho tým darom, že mohol nahliadnuť do minulosti a budúcnosti. Jako bôh bol bohom počiatku, vojny a pokoja.

Vyobrazený býva sťa muž s dvoma obličajmi, jednou starou a jednou mladou, odtiaľ jeho priemenia „Bifrons.“ Vidat ho i s kľúčom a paličkou v rukách. Jemu bol zasvätený prvý deň v roku, v ktorom mu pripravovali koláče s mädom a mliekom a prinášali mu upražené žito so solou. Jeho chrám v Ríme bol len vtedy zatvorený, keď bol pokoj, a to sa len trikrát stalo, a sice: pod Numa Pompiliusom, potom po druhej punickej vojne a pod Augustom. Zatvorený kostol Janusov bol symbolom pokoja. Na domoch mu byly dvere zasvätené.

Týmto zakončujem mythologiu o vyšších božstvách. O nižších a polo-božstvách pojednávať budem v budúcom ročníku.

Černohorci.

Historicko-romantický obraz.

Od Prokopa Chocholouška.

(Dokončenie.)

Ručnice Černohorcov ozývaly sa na hraniciach voždy hlasnejšie a častejšie. Jednotlivci prepádali obydlie Turkov a priháňali čriedy do Hory. Vezír mostarský trávil čas prípravami, lebo uzavrel pokorit hrdých Černohorcov. —

A skutočne nehrozilo snáď nikdy väčšie nebezpečenstvo Hore, jako teraz, len nielen

že vezír sám šestnásttisíc ludu do boja proti Černohorcom povolal, spojil sa s nim tiež i baša Skadarský so štyrmi tisícmi Arbanašov proti Hore.

Ani vládyka neváhal, i povolal celú Horu do boja a obsadil všetky priechody do Čiernej Hory; k Niksiču poslal 400 mužov, sám ale postavil sa s väčšej časti Černohorcov

v Umači a na horách Grahovských, ačkoľvek ešte mnoho dedín pod horami ležiacich Turkovi zanechať musel.

„Jefrem nech obháji s dobrovoľníky Vraninu,¹⁾ odkázal staršiemu obce vládyku, dobre vediac, že Jefrem srdnatosťou a obozretnosťou nad iných vyniká.

Sotva vyhlásilo sa v obci, že Jefrem s dobrovoľníkmi pôjde brániť Vraninu, odobral sa Ivan k Jefremovi, ktorý práve so Zaidou sa hádal, aby s ním nechodila: lebo ona chcela doprevadiť manžela svojho na miesto v boji jemu určené; jak mile však Ivana zhladla, nalakala sa, zakrývajúc prsia muža svojho; lebo vedela, čo znamená u Černohorcov krvpomsta, no nevedela, že všetka pomsta mizne v čas vojny.

Ivan pokropil sa svätenou vodou a vebiac Trojicu svätú, vstúpil do komnaty.

„Turek strojí sa na nás, Jefreme!“ preriekol, „preto uzavrieme medzi sebou mier, dokiaľ zbijeme pohana!“

„Staň sa!“ odpovedal Jefrem, podanú pravicu prijímajúc. „Pôjdeš so mnou Jvane?“

„Pôjdem. Kedy hodláš vytiahnuť?“

„Ešte dnes.“

„Dobre, pripravím sa!“

Odišiel.

„Neverný muž!“ vravela Zaida. „Vychvaluješ ženy našich háremov vernosť Slovanov — a ja — ja to u teba nenachádzam!“

„A prečo, spása moja?“ pýta sa Jefrem.

„Či to nenie pravda?“ pokračuje Zaida ďalej, „nepriateľa svojho, brata vraha otca môjho, bereš so sebou, a nútiš ma, abych sa rozlúčila s tebou!“

Jefrem zamlčal sa na chvíľu. „Pôjdeš so mnou!“ rozhodol konečne, i objal Zaidu.

A Jefrem urobil dobre, že skoro k Vraninu odtiahol; lebo druhý deň už húkaly neustále ručnice Černohorcov, ktorým Turci tak tiež odpovedávali. Osman beg vyšiel s prvým oddelením vojska z Klobúku a tiahol rovno ku Grahovu; čím viac sa k Hore blížil, tým hustejšie padaly rany Černohorcov, ktorí dla

¹⁾ Vranina a Lesendria sú malé ostrovky jazera Skaderského, riekou Bujanou s morom jaderským spojeného.

rozkazu nikde na odpor sa nestali, a stále ustupovali až ku Grahovu. Osman tlačil sa za nimi, nedbajúc, že to ustupovanie vojsku jeho veľmi záhubné je; lebo Černohorci po jednom, po dvoch rozptýlení, obkľučovali ho vždy hustejšie, a Černohorcovi málo kedy chýbali! V Grahove zdalo sa, jako by sa usadiť chceli, i dal Osman na túto dedinku útokom hnať. Černohorci vydržali len tak dlho, dokým sa ženy a deti nevystahovali; mužskí prídali sa k bojovníkom, lebo v takých prípadoch premení sa každá chyza na hradbu, a každý, kto zbraň uniesť môže, stane sa bojovníkom pre vlast a rodinu svoju. Teraz znovu sa rozprchli okolo vojska Osmanovho, smrť neustále do radov jeho vysielajúc. Tak to šlo skrze Vilúšu, Špilu a Zagoru (Záhorie) až k Rieke.¹⁾ Tu však stiahli sa Černohorci v hustý kruh okolo Osmana, tak že mu nemožno bolo ďalej postupovať, ano i zpiatočnú cestu musel si útokom vydobýť. Tu počali Turci bez všetkého poriadku rôzne utekať a jako bez smyslov vyzývali chrabrych Černohorcov ku väčšej pomste, ačkoľvek jim miesta, kade utekali, zapalovali. Sotva dve tretiny vojska priviedol Osman vezír nazpät; ostatných pohrobila Čierna Hora. Podobné nebezpečie hrozilo tiež Vranine a Lesendrii, kam baša Zaderský zraky svoje zamieril.

Vranina, jakožto znamenitejšia nosí meno pevnosti, ačkoľvek s pevnosťou žiadnej podoby nemá. Nízke hradby, sem tam dakoľko násypov a priekop — tvoria celú pevnosťku miesta toho, a preto sa zdalo nemožnosťou, by sa mohlo miesto to pred mocou bašu ochrániť, ktorý so svojimi Arbanašmi a mnohými delami na pobreží stál, hotujúc sa, na ostrovok ten útokom hnať.

Jefrem prezrel dobre nebezpečenstvo, ktoré mu hrozilo, a jednal jako skúsený bojovník a robil všetko k odvráteniu jeho: dal kopať nové násypy, sem tam opravovať hradby, a bol už so všetkým hotový; keď raz z večera pozoroval, že sa Arbanaši k útoku pripravujú, tak že na druhý deň valná práca všetkým nastane. Prezeral ešte raz všetky

¹⁾ Malá rieka medzi planinou a vrchami Grahovskými od Černohorcov len Rieka nazvaná.

prípravy a každú stráž, dotklivými slovy k ostrazitosti napomínal.

„Pozoruj dobre, Michale!“ vravel k strážnikovi na východnom brehu, „a pošli uši očiam na pomoc, aby sa zhovedilý Turek nechlúbil, že prepadol nepripravených Černohorcov!“

„Ba,“ odpovedal strážnik, „na Hore sa lepšie bojuje, kde si nepriateľa vyhladať môžem, lež tu, kde čakať musím, až ku mne príjde. Bude to, tuším, zajtrá veselá hostina, Jefreme.“

„Tak: sa zdá, riekol Jefrem, „a možno, že nás pozvú už v noci.“

I ztrhol sa veľký hluk v pevnosti, bolo počut niekoľko rán z ručníc, a hneď na to videl Jefrem malú loďku, niekoľko veslami hnanú rovno k táboru tureckému uháňať. V nej stál Turek, obnaženým kyndžalom Vranine hroziasť. Jefrem poznal v ňom Agu bašu. I obrátil sa do pevnosti, bežal dozvedieť sa, čo sa tam prihodilo, a niekoľko Černohorcov. Ivan v čele, z nízkej brány v úsrety mu vystúpilo.

„Zrada, Jefreme, zrada!“ volali jeden nad druhého.

„Kto spáchal zradu? zkríkol Jefrem. „Hovor Ivane!“

„Počkaj Jefreme!“ vravel Ivan. „Jaký obyčaj zoledili sme po otcoch, keď nekto z nás zradí bratov svojích?“

„Zradca musí umrieť!“ riekol Jefrem. „Dobre,“ prisvedčil Ivan; „ale keď žena zradcom — jak tenkrát?“

„Umrie tiež!“ riekol Jefrem, nevediac, prečo sa nalakal — „je-li vydatá, povinný je muž ženu zabíť!“

„Nu ž teda, priprav sa, Jefreme!“ riekol Ivan. „Tvoja žena zradila Horu Turkom. Aga, ktorý nám utiekol, bol v rozmluve s tvojou ženou zastihnutý.“

Jefrem sa zdesil! potom sa schopil a na Ivana sa oboril:

„Ošemetný ľháru!“ zaričal a mrštil ho k zemi.

V tú samú chvíľu obtočený bol nie druhými Černohorcami.

„Prepadol si súdu vládkovmu!“ volali všetci, „žeš siahol rukou vražednou na bo-

jovníka Hory v čas války! Vodca iný musí byť ustanovený, ty nim ďalej byť nemôžeš!“

Jefrem spamätoval sa.

„Máte pravdu, druhovia!“ vravel, „to však bola rana, ktorá by i Horu rozviklala — preto mi odpustí Ivan!“

„Znám oceníš bolosť tvoju,“ vraví Ivan, „a preto buď zapomenuté všetko!“

„Podte,“ zaškripiť Jefrem zubami „a presvedčíte sa, že zákony otcov znám!“

Ľiši do pevnosti a Jefrem vstúpil do svojho bytu. Okolo stáli Černohorci s napnutými ručnicami, v komnate tiež niekoľko Zaidu strážiacich, lebo sviazat sa nemôže voľná Černohorčyňa, právo to náleží len manželovi a u svobodných vládkovi.

Už sa veľmi stmilo, skrovná lampa osvecovala dosť temne komnatu vodcu Černoorského. V pozadí stála o stenu oprená Zaida sklúčená, lebo nevedela, čo s ňou sa robiť bude? Obličaj jej nejavi hrôzu ani nemal výraz ten, ktorý opísať nemožno, ktorý ale vídame u ľudí na zločine postihnutých.

„Jefreme!“ zvolala radostne, muža svojho do komnaty vstupujúceho zočiac, i bežala mu v úsrety.

Jefrem bolostne sa odvrátil.

„Čo to?“ ulakla sa Zaida.

„Ano, čo to, nešťastná!“ vravel Jefrem a hlas jeho sa triasol jako klinkot umieráčka, „zradilas život svoj zradou nad svojou novou vlastou! Hovor, čo tu chceš Aga Turecký?“

„Nemôžem a nesmiem!“ hovorila pokorne, ruky na prsia prekrížiac.

„Nevdačná! Čím zaslúžila Hora nevďak tvoj?“ riekol Jefrem.

„Krvou otca svojho som vykúpila teba,“ hovorila temno, „životom mojím však nechcem vykúpiť Horu!“

„Životom mojím?“ zvolal Jefrem v úzase.

„Ano, miláčku!“ vraví Zaida odhodlane.

„Nehrozí ti smrťou brat Jačenkovi po ukončení boja? On teda nesmie žiť — čo i Hora zhynie, len keď ti mne ostaneš, a to bolo, o čom som sa s Agom jednala!“

„To hrozné!“ zvolali pristožiaci Černohorci. „Nech umrie!“

„Ticho!“ zahrnel Jefrem, „nemiešajte sa v právo sudcov!“

Černohorci umkli a odstúpili úctive zpät.

Jefrem prešiel niekoľkokrát s vniutorným bojom komnatu, potom sa zastavil pred ženou, i riekol hlasom, v ňomžto celá jeho láska planula:

„Zaida!“

„Môj Bože,“ vzdychla vo vytržení Zaida a hlas jej prešiel dušou Jefremovou.

„Musíš umrieť!“ hovoril on k zmužilosti sa namáhajúc.

„Tak mi povedali,“ vraví Zaida polohlasite, „a myslíš i ty, že musím?“

„Musíš, Zaida, musíš!“ opakoval Jefrem, „a síce mojou rukou!“

„Tvojou rukou?“ zadivila sa Zaida. „Ach Bože, to sa sladko bude umierať!“

A na prsia sa mu vrhnúc, pýtala sa tíško, jako v milostnom laškovani:

„A kedy ma zabiješ?“

Jefremovi zdalo sa, že mu srdce pukne; i Černohorci sa dívali ponad ručnice nahnúť súcítne na týchto dvoch.

„Nelútostiví otcovia! nelúdský zákone!“ zvolal Jefrem zúfale a divoko vytrhol kyndzal, i namieril na srdce jej.

Zaida zachytila mu ruku:

„Nie, miláčku!“ hovorila; „s kludnou myslou musíš mi otvoriť večnosti bránu. Hľa! ja som Ťa milovala, nie jako dievky vaše hrdým srdcom, ale oddaná som Ťi bola jako pánovi, jako Bohu svojmu — pre teba som opustila otca, pre teba som ho hnala k smrti, srdce mi krvácalo ovšem, ale vedomie, že ty pre mňa ešte žiješ, zacelelo Ťu ranu znovu — a teraz by mala i teba ztratit', ja, ktorej už nezostalo na svete ničoho, čo by mňa na biednu hmotu Ťu pútalo — tu som sa odhodlala k najhoršiemu, a tvoju Horu som zradila. Ja nebola vychovaná medzi devami vašimi, a preto sa nemôžem srovnat' s pomery vašimi. A teraz Jefreme maj sa dobre, nedaj mi dlho čakať na seba!“ zadržala a užšie sa k nemu vinula.

„Turek Ťi nedá dlho na mňa čakať!“ vetil Jefrem zkormútené.

„O nikdy!“ hovorí Zaida, „baša mi slúbil, že porta Čiernej Hore zachová teba, len keď Vraninu dobyje.“

„Umri teda, nešťastná zradkyňa, dla zákonu!“ vravel Jefrem, Zaidu na prsia svoje strhnúc a kyndzal namieril.

„Tak miláčku!“ zavesila sa Zaida na jeho ústa.

„S tým polúbením lúčim sa so svetom!“

V tom vrazil Jefrem, a červený tok sa valil zo srdca Zaidinho. Táto ani nezalkala, len Jefrem cítil krčovitú stisnutie jej ruky, a držal ju v náručí svojom, a neodvratne na sršiaci pramienok krve sa díval; kyndzal mu vypadol z ruky.

Potom k Černohorcom sa obrátil a vravel:

„Upokojené budú stieny otcov!“

A to povedal hlasom na oko lahostajným, jakým ale mluvieme, keď už všetko pre nás stratené.

Černohorci neodpovedali, klačali okolo a modlili sa hlasite „Otče náš!“ trikrát opakujúc: „Odpusť nám naše viny, jako i my odpúšťame našim vinnikom!“

Konečne vstali a slova neprerečiac odišli tichým krokom z komnaty.

„Tak, moja nevesta!“ hovoril Jefrem, a o samote osinelé ústa Zaidine bozkával. „Purpurový vienok Ťi uplietla Hora na rakev tvoju, tvoj Jefrem ustele Ťi hrob v rumu Vraniny!“

Tak hovoriac, položil Zaidu na zem a jako šialený smial sa, vidiac popolaťvé rúcho jej krvou na rudo zbarvené.

„Tak, tak, to si si nepomyslela, že tak velebne zo sveta pôjdeš — ale tyš žena Černohorcova a smrť naša býva krásna, jako Hora!“

A k nej pokľakol, i rovnal jej dlhé vlásky, lebo jej naddvihoval hlávku, jako v pomatenosti hovoril, aby si vraj neotlačila ju.

Noc už svinovala čierne peruto svoje, a v trepotaní jejích prerazila k zemi raňajšej zory žiara. Jefrem ešte sa oberal s mrtvoľou ženy svojej — tu zahútkly rany z ručnic strážnikov a Ivan vstúpil do komnaty.

„Hore, Jefreme!“ hovoril. „Hore a volá! Turci ženú útokom!“

Všetech zvrhnutí může křivce!

Jefrem nepočul ho.

„Vstávaj Černohorče!“ pristúpil bližšie a zatriasol nim. „Nech zaspievame pohrabniu pieseň Zaide tvojej!“

To účinkovalo!

Jefrem vyskočil — hróza! Jak sa zmenil za tú jednu noc! Obličaj bledý, oko krvou zaliate; podobal sa levhardovi, z reťaze na lúpež pustenému.

Už húkaly odmerane strely ranným vetrom a Jefrem pozrel oknom, spatril celú morskú úžinu člnmi tureckými pokrytú.

„Tu sú, Zaido, tu sú!“ zvolal; „hostia na pohrab tvoj — však my jich privítame!“

A mrtvolu jej preskočil i bral sa ku brehu.

„Allah! Allah!“ skákali Turci z lodiek. Černohorci opodial stojáci, vystrelili do nich, mnoho jich padlo, druhí však opijom spíť hnali sa ku predu. V tom príbehol Jefrem, a už bol znovu vodca krvožižnivý, i nešetřil života ľudského.

Už sa boli Turci k útoku sriadili, sám baša riadil svoje pluky; ale marne hľadal Jefrem agu, ktorý toho istého dňa Lesendriu dobýval a dobyl.

„Už je čas!“ zvolal Jefrem, vidiac Turkov v radách. „Zaida!“ rozkríkol sa hlasitejšie a uháňal napred.

„Čierna Hora!“ volali Černohorci na Turkov sa oboriac, tito ale vydržali jich útok a teraz nastala strašná kosba medzi dvoma stami hrdinských Černohorcov a skoro osemnášť stami opitých Arbanašov. Hrozne rúbal Jefrem handžarom hlavy Turkov, ktorých už strašný pohľad jeho porážal; jako duch smrti vztekala sa po bojisku a jeho prítomnosť postačovala, aby Turci ustupovali; i nemohli ďalej vydržať, a keď skoro tri hodiny boli sa bili, ustupovali nazpät ku člnom. Nedobyl baša 17. septembra Vraninu; lepšie darilo sa jeho agovi pri Lesendrii, kde žiaden Jefrem smrť Zaidinu nepomstil.

Černohorci veľmi priredení podávali si na bojisku krvavé ruky, i priali si šťastie k víťazstvu, pri tom ale pozerali so zaroseným okom po bojisku, po svojich padlých bratoch, ktorí medzi mrtvolami Turkov jako búrou polámané dubiská v hustom ráždi ležali, a tu čítali boľastne skrovný počet po-

zostalých. Jefrem nevšiml si to; keď Turci už tak ďaleko vzdialení boli, že kulka k nim nedosahovala, prehodil si ručnicu prez plece a ani krev z obličaja nezotrúč, ponáhlal sa do svojej chyže a tu zaoberal sa zase s mrtvolou Zaidinou. Černohorci nevytrhovali ho, i vrátili sa ticho do pevnosti, aby si oddýchli po slávnej práci.

Baša nepopriľ jim dihého odpočinku; lebo pritiahnuc k sebe vojsko svojho agu, ktoré bolo Lesendriu vydobylo, a obklopiac ostrovček, rozkázal z diel na pevnostku strielať. Hradby a biedne staviská hrčaly dolu, a 18. bola z Vraniny hrba rumov; i nestálo okrem domu Jefremovho žiadne stavisko viac, a i toto bolo už veľmi porúčané. Jefrem, zdalo sa, že nevidí záhubu okolo seba; no pripravoval sa preca.

Okolo poludnia penilo sa more pod veslom nesčíslných člnkov, na ktorých sa Arbanaši k Vranine plavili; tu pobozkal Jefrem poslednýraz ústa Zaidine, položil hlavu jej na kopy slamy, a podpálil stavänia.

„Nuž, bratia!“ hovoril, keď medzi Černohorcov vstúpil, „už nám horí pohrabnia svieca!“

„Ano,“ riekol Ivan, na množstvo blížiacich sa Turkov ukazujúc, „tejto premoci neodoláme!“

„Plnili sme povinnosť svoju,“ hovorí Jefrem, „jako dobrí Černohorci — a i tak umrieme! Pamätujte, aby pohan nedostal žiadneho z nás!“

Turci pristali ku brehu a stavali sa do radov; ticho očakávali jich Černohorci. Prvé oddelenie viedol aga, i oboril sa mocne na hrstku bohatierskych Slovanov; ale vojsko jeho rozrazilo sa jako na ostrom kline.

„Svodca!“ zareval Jefrem, keď zarezal agu, a hnal sa zástupom k nemu.

„Umri, biedniku!“ zvolal, keď ho dostihol, a už mu zotal hlavu handžarom; ale v tom istom okamžení zksesol i on kulkou, od chrbta trafený.

Dlho ešte bránili sa Černohorci, padal jeden po druhom, až jich len deväť pri živote a to ranami posiatych ostalo. Týchto dal sverepý Turek na oslavu svojho víťazstva povešať; bolo to víťazstvo desiatich proti

jednomu — víťazstvo tak krušné, žeby sa právom krutou porážkou nazvať mohlo. I zhrozil sa baša a nechcel viac bojovať s Čiernou Horou, i usiloval sa, aby vezír pokoj uzavrel, až i sám o šesť dní pri Grahovke porážku utrpel.

A tak vyšli Černohorci zase, ačkoľvek Vraninu a Lesendriu ztratili, jako víťazi z boja tohoto, ktorí jim z počiatku záhubou hrozil. A jich potomkov rozplamení pamiatka na rok 1843 k obhájeniu samostatnej vlasti a kresťanských bratov. Na zdar!

Chlapček o barličkách.

Prostonárodná poviestka od *J. C. Andersena.*

„Voždy, keď umre dobré dieťaťko, pričádza anjel z neba na zem, bere do náručia mŕtvé dieťa, rozvinie svoje veľké biele krydla, poletuje ponad každým miestočkom, ktoré dieťa ľúbilo, natrhá plnú hrst kvietčokov, i zanesie jich Pánu Bohu, aby u Neho krásnejšie prekvitaly, lež na zemi. Bôh pritiskne kvietočok ku svojmu srdcu, ale ten kvietočok, ktorý bol dieťaťku najmilejší, polúbi, i dostane kvietočok hlások i prespevuje vo večnej radosi s anjelami slávu Pánu na výsostach.“

Tak hovoril Boží anjel, keď niesol mŕtvé dieťaťko do neba, a dieťaťko počúvalo jako vo sne, i oba vznášali sa ponad každým miestočkom, kde sa dieťaťko dŕiev i hrávalo, a prišli i do zahrady, ktorá bola plná najkrásnejšieho kvieťa.

„Ktoré vezneme sebou, aby sme ho vo nebi zasadili?“ pýtal sa anjel.

A tu stál útly, prelúbezný ružový kriačok, no zlostná ruka bola pníčok zlomila, i všetky halúžky, plné veľkých, napolo otvorených pukov, ležaly okolo zvädnuté, uschnuté.

„Ubohý ružový kriačok!“ šopkalo dieťaťko; „vezni ho sebou, aby tam u Pána Boha odkvetal.“

Anjel vzal zlomený kriačok, pobožkal dieťa a to otvorilo napolo svoje očká. I natrhali ešte i iných kvietkov, ano i opovrženú mačiu dlabku a polnie sirôtky.

„Už máme dosť kvietkov,“ rieklo dieťa, a anjel pokýval hlavou, ale nevyletel ešte hore k nebesám.

Noc bola a všade ticho. I nachádzali sa vo veľkom meste, vznášali sa nad úzkymi ulicami, kde ležaly veľké hrby slamy, popolu a smeti. Bol práve deň prenášania sa. Tu

ležaly všelijaké črepy, onuce a iné nepotrebné veci, čo všetko veľmi pekne nevyzeralo.

A anjel ukázal dolu na niekoľko črepov z kvietniku a na hrudu zeme, ktorá z rozbitého hrnčoka bola vypadla, ktorú pospolu držaly koreničky veľkej uvädlej polnej kvetinky, ktorá nemala ceny a preto vyhodená bola na ulicu.

„I tú vezneme sebou!“ hovoril anjel. „Poviem ti prečo, kým sa budeme hore poberať.“

I leteli hore, a anjel rozprával:

„Tam dolu v úzkej uličke stojí dom, a v nízkej jeho komôrke býval ubohý bolavý chlapček. Chorý bol od svojho malička, a keď bol najzdravší, mohol len na barličkách po malej tmavej komôrke niekoľkokrát sem a tam sa poprechodiť: to bolo všetko. Niekedy a to len letného času, dosahovali slnečné lúče až na prach pivničnej komôrky, a keď neborák chlapček tam sedával, aby sa na slniečku ohrial a ruku dal nad oči a videl červenú krev v nej prebiehajúcu, hneď sa hovorievalo: ‚Dnes bol neborák chlapec o barličkách na prechádzke!‘ — Krásny les a jeho nádherné, jarnie zelené listie znal ubohý chlapček len ztade, keď mu susedov syn doniesol prvú lipovú halúžku, a tú držiaval nad hlávkou, i zdalo sa mu, že sedí pod lipou, kde slniečko svieti a ptáčkovia milo prespevujú. Jedného jarnieho dňa doniesol mu susedov synček i polnie kvietky, a medzi nimi bola jedna i s korenkami, a preto zasadili ju do hráčoka a postavili ju blízko postielky na okienko. A kvietok bol v šťastnú hodinu zasadený, i rástol, vyhnal halúžky a kvitol každý milý Boží rok. I bol chlapcovi najkrajšou zahradôčkou, jeho malým pokladom na zemi; on ho polieval, opatroval

a staral sa, aby ho každá snečnica lúč až do poslednej, ktorá nízkym okienkom zabliskla, ožiarila a kvietok zakorenil sa do jeho snov, lebo kvitol jemu, rozširoval jemu svoju vôňu a tešil oko jeho, a k nemu obrátil chlapec očka svoje, keď ho Pán Boh k sebe povolal. . . . Jedon rok bol už v nebi; celý rok stál kvietok na okne zabudnutý, uvädly a uschly, a preto bol pri prenášaní sa z komôrky vyhodенý do smetí na ulicu. A to je ten kvietok, ubohý uschly kvietok, ktorý sme sebou vzali, lebo kvietok ten viac radostí spôsobil, lež najkrajšie kvety v kráľovej zahrade.“

„Ale zkade to všetko vieš?“ pýtalo sa dieťa, ktoré anjel do neba niesol.

„Ano, viem to!“ hovoril anjel. „Veď som ja sám ten chlapec o barličkách, a svoj kvietok dobre znám.“

A dieťa otvorilo očičky a pozeralo do prekrásnej, prívetivej tvári anjelovej, a v tom istom okamžení boli už v nebi, kde nekonečná radosť prebýva a večné blahoslavenstvo.

A Bôh láskave privinul dietatko ku svojmu srdcu a obdaroval ho krydelkami, jaké mal anjel, a oba za ruky sa viedli a kráčali spolu k ostatným anjelom.

A Bôh pritiskol všetky donesené kvety k svojmu srdcu, no polúbil ubohý, uschly polný kvietok; i dostal hlas a spieval s anjelmi, ktorí vokol sa vznášali, nektorí bližšie, iní ďalej a ďalej až do nekonečnosti. A všetci spievali a velebili Boha — malí i veľkí, dobré pozeňhané dietatko a zase oživený polný kvietok, ktorý keď uschol, ležal hodený na zemi vo smetach v úzkej tmavej uličke.

Preložil *Sytniansky*.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Básne Janka Čajaka. K vydaniu sporiadal Pavol Emanuel Dobšinský, ev. farár v Drienčanoch. Malá VIII., str. 134; cena 60 kr. Turč. Sv. Martin. Tlačou knihtač. účast. spolku. 1876. Dielko toto, ktoré obsahuje utešené básenky z nášho časopisu dobre známeho a prívčas zosnulého pevca, vydali pp. Pavel Dobšinský a dr. Samuel Medvecký. Čistý výnos obráti sa k študijnej podpore siroty Janka Čajaka. Uhladné dielko toto, o ktorom časom obširnejšie prehovorme, objednať možno i u redakcii „Orla.“

„Černokňažnik“ vstal zmrtvých! Od nového roku vychodiť bude pod redakciou p. Štefana Pinka v Turč. Sv. Martine. Predplatky zasielať sa majú administrácii, rukopisy ale redakcii jeho. Predplatná cena na rok obnáša 2 zl., na pol roka 1 zl. r. č.

Návestie. Niže podpísaní, čo bývali údovia roku 1874. vyzdvihnutej cirkev. lit. slov. školy na ústrednom semeništi peštianskom, na žiadosť, ktorá jim z viac strán bola prejavená, vydávajú modlitebnú knižku

„Ježiš moja žiadosť,“

III. novými pobožnosťami, zvlášť sv. ruženca a navs. srdca božského pobožnosťou a kalendárom rozmnožené vydanie, s pripojenými štyrmi oceľorezovými obrázkami. Možno sa prihlásiť pod dolu udaným nadpisom (Centralseminár). Knižka táto vynde zpod tlače koncom marca r. 1876. Cena neviazanej

60 kr., poriadne vystavenie! — Úfame, že ctené slovenské obecnstvo, zvlášte ale duchovní jeho otcovia nám neodoprú svoju pozornosť a svoju priazeň, a čím viac si objedajú menovanú knižku. — Značíme sa s úctou v Budapešti na sviatok nepoškvrneného počatia Matky Božej 1875.

Slovenskí bohoslovci.

Postupné počtárství v praktických príkladech obsahujúci i nové míry a váhy metrické. Pro mládež škol obecných sepsal Josef Soukup, ředitel měšťanských škol v Písku. Druhé vydání. Díl I. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1875. VIII.; str. 74; cena 24 kr.

Slovenský kalendár. Na priestupný rok 1876. Vydáva Daniel G. Lichard, vysl. profesor vied prírodných, t. č. redaktor hospodársko-remeselníckych novín „Obzoru.“ V Skalici, 1876. Písmom a tlačou Jozefa Škarničla. VIII.; str. 92; cena 30 kr. r. č.

Stručný prirodopis pre slov. nár., nedelnie a opakovacie školy. Napísal Gustav Kordoš, professor. Sväzok I. Ozvieratoch. Tretie opravené vydanie. V B. Štiavnicí, tlačou a nákladom Augusta Joergesa. 1876. VIII.; str. 66; cena 30 kr. r. č.

„Zora“ menovať sa bude nový politický časopis pre pospolitý ľud, ktorý budúceho roku pod redakciou pochválne známeho p. Jar. Zacheja v T. Sv. Martine koncom

každého mesiaca vychodiť bude. Celoročnia predplatná cena obnáša len 1 zl. r. č.

Vyzvanie. V marci budúceho roku vyjde na svetlo Jozefa Victora Scheffela majstrovské dielo „Hôrské žalmy“ (Bergpsalmen) v slovenskom preklade, a preto prosím priateľov spisby čo najsnaznejšie, aby sa čím skôr v najväčšom počte za odberateľov do 1. marca 1876 prihlásili ráčili u slav. redakcii: „Orla,“ Nár. Novín“ a „Obzor.“ Cena bude asi 40—50 kr.

Vajanský.

Cymbal a husle. Básne Adolfa Heyduká, bratom Slovákom venované. Všeobecnej knihovny sv. VII., sošit I, II. a III. Redaktor Fr. Zákrejs. V Praze. Nákladem kněhkupectví I. L. Kober.; 1876; VIII; cena sošitu 36 kr. O čaročrásokých básniach

týchto, ktoré za predmet majú naše Slovensko, prehovoríme v roč. VII. „Orla.“

Homérova Odyssea. Sestímérom epickým na česko preváďa Hyněk J. Mejsnar, profesor pri vyššom reálnom gymnasiu tábořském. Sešit 6.; zpěv XI, XII, XIII. V Táboře. Tiskem a nákladem Jana Nedvídka. 1875. VIII.; str. 32; cena 30 kr. V Komisi Karla Janského v Táboře a v Jindr. Hradci. —

Prirodopis pro mládež. Sepsal Jos. Soukup. Část prvá: O savcích. S 59 přív. obrázky. Kreslil Ed. Stoklas, rytl F. Ziebikr. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1875. XVI; str. 70; cena?

Všetky tieto časopisy a diela odporúčame čo najsnaznejšie et. obecenstvu svojmu.

Velacteným

P. T. pánom odberateľom, čitateľom a priaznivcom

„Orla.“

Číslo týmto zakončujeme VI. ročník nášho „Orla.“ zakončujeme ho šťastlivo: veď — Bohu dieky — marne vstekali sa odporne vetry, aby mu v bystrom lete jeho krydla zlámaly aby ho z čaročrásokého Tatranska vypúdily! A s Bóžou pomocou opäť bere sa k novému letu v záhadnom r. 1876, aby slovenskou piesňou, povestou atď. do príbytkov slovenských so zábavou i poučenie donášal. I my Slováci musíme byť mohutnými kultúrou, jestli chceme národne žiť a dôstojne zastať si do radu vzdelaných národov, lebo prevaha duševnia skorej a dokonálejšie osvobodzuje, lež sverepá sila dovedie podmanovať a len výška duševnieho rozvoja podáva merítko národnej moci, záruku nepremozenosti, podstavec národnej veľkosti. A tento duševní pokrok zamýšľa „Orla“ i budúceho roku sred národa nášho mladého prebúdzatť prosriedkom prirodzeným: od srdca k mysli!

„Orla“ vychádzatť bude pri dosavádnej cene, jako dosiaľ, v T. Sv. Martine. Jestli však do konca januara 1876 dostatočné hmotné prosriedky pri ruke mať budeme, zväčšime jeho formát a ozdóbime ho ilustraciami, s jakými sa v iných bell. časopisoch sretávame. —

Na žiadost mnohých starsích priateľov literatúry, no i na doliehanie slovenskej studujúcej mládeže, ktorá túži po spisovateľskom vzdelaní, vydávatť budeme opäť i lit. kritický mesačník „Slovesnosť.“ jestli sa do 20. januára dostatočný počet odberateľov prihlási. Predplatná cena obnáša 1 zl. r. č.

A tak podmienky zdaru podujatia nášho sú: spisovateľská rezkosť a hojně súčasťenie sa obecenstva. Jak pre „O.“ tak i pre „Slovesnosť“ získané máme tie najlepšie spisovateľské sily. I vyzývame každú šlachetnú dušu slovenskú, korej kultúrno-národní život a sláva národa na srdci leží, aby nás pri velavýznamnom podujatí tomto dla sil svojich hmotne podporovala a časopisom našim pódy dobyvatť napomáhala.

I články i predplatky nech sa nám posielajú výlučne do Prievidzi (Privigye).

Na zdar rezkejšej literárnej činnosti v roku 1876! Sláva národu!!

Redakcia a administracia „Orla“ a „Slovesnosti.“

Predpláca sa u redakcie a administracie v Prievidzi (Privigye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Studujúca a remeselnicka mládež, i chudobní učitelia obrzžia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV. a V. „Orla“ možno dostat po 2 zl. r. č. — „Orla“ vychádza vo 12 sošitoch, 3½—4 hárkov silných, dva posledního každého mesiaca na veľkej štvorke.

K tomuto číslu priložený je, nakoľko zásoba stačila, prospect časopisu „Komenský.“

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.